

משנת השבוע

פרשת ויצא תשפ"ו
[שנה ט"ו - גליון י']

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מצוה יומית..... ה

מראי מקומות ללימוד דף היומי..... ח

ליקוטי מגיד משנה..... ט

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א טו

שיעורי הלכה..... לב

ניצוצי הדף..... לז

מערכת המשנה..... מא

הילולא דצדיקא..... מג

מגיד משנה לנוער..... מח

לימוד מצוה יומית

ערב שבת: ח' כסלו

מצוה שסו. דיני סוטה

שבת קודש: ט' כסלו

מצוה שסו. לא ליתן שמן בקרבנה

פרשת וישלח

יום ראשון: י' כסלו

מצוה שסו. ולא יתן עליה לבונה

יום שני: י"א כסלו

מצוה שסח. שלא ישתה הנזיר יין

יום שלישי: י"ב כסלו

מצוה שסט. שלא יאכל ענבים

יום רביעי: י"ג כסלו

מצוה שע. שלא יאכל צימוקים

יום חמישי: י"ד כסלו

מצוה שעא. לא יאכל גרעיני ענבים

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקט

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת ויצא שנת תשכ"ג

תוס', דמי שיש לו להחזיק את ביתו, ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה. אבל מי שאין בידו, ויהי' רחיים על צוארו ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה.

ויעקב בשעה שיצא מיצחק ורבקה נתנה לו כסף הרבה, והלך לישא אשה. אבל כיון שלקח ממנו אליפז הכל, אז נשתנה דינו והלך ללמוד תורה ואח"כ ישא אשה, כמו שכתבו המפרשים שזה הי' טעמו של יעקב. וכיון שאלפז הלך בשליחות עשו, נמצא שעשו גרם לו ע"י אליפז לילך ללמוד י"ד שנה ולבטל כיבוד או"א, נמצא דעשו חייב על ביטול כיבוד או"א כל אותן י"ד שנה.

והנחם כי אין שליח לדבר עבירה (שם מב:). מ"מ הרי קיי"ל דבידי שמים חייב ויש שליח לד"ע רק בדיני אדם פטור והכא בידי שמים, דבידי אדם אין עונשים על כיבוד או"א משום דמצוה שמתן שכרה בצידה אין עונשין עליה בידי אדם וכאו"א מתן שכרה בצדה "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" כמ"ש בזה רש"י (חולין קי:). ועיין ברמ"א (יו"ד סי' ר"מ סע' א') בשם הגמ' ורבינו ירוחם, ועיין ט"ז (שם סק"א).

וקצת חשבתי דבעכו"ם יש שליח לד"ע, דלית בהו הטעם דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. ועיין פר"ד דרך האתרים, ובתומים (סי' ל"ב סק"ב). ועוד

אם יהי' אלקים עמדי ושמרני וגו' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי וגו'" (כח:כ-א). ובמסורה, "ושבתי בשלום", "ושבתי בבית ה' לאורך ימים". ונראה דהנה ידוע שעשו טען אשר יעקב לא קיים מצות כיבוד אב במשך הזמן שעזב אותם והלך לחרן.

אלא דבאמת זה אינו טענה, שהרי יעקב הלך מחמת ציווי שלהם, והכתוב צווח "קום לך פדנה ארם" (שם ב:) בציווי שניהם. אלא דאכתי יש לו טענה על הי"ד שנה שהלך לבית מדרשו של שם ועבר. איברא דגם בזה בטלה טענתו, שהרי קיי"ל הולך אדם ללמוד תורה בלי רשות, כמבואר ביו"ד בהל' ת"ת, ובבית שם ועבר הלוא למד תורה, וא"כ אינו נענש על זה.

אלא מעתה נראה דעשו חייב על שביטל את יעקב מקיום מצות כיבוד אב ואם הני י"ד שנה, שהרי כשיצא יעקב מבאר שבע, הלך מיד ללכת לחרן ולישא שם אשה כמו שנצטוה, אלא שְעָשָׂו שלח אחריו את בנו אליפז להרגו, והי' יעקב מתחנן לו, ולקח אליפז את כל אשר לו והניחו עני דחשוב כמת.

ובגמ' (קידושין כט:) נחלקו התנאים דתנא חדא לעולם ילמוד תורה ואח"כ ישא, ותנא חדא לעולם ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה. ומשני הא לן והא להו. ועיין

כיבוד או"א, ולכן נזהר ולא שכב כל הי"ד שנה. אבל כאן כיון שכבר חזר בציווי הוריו, לכן שכב.

ונבוא אל המכוון, "ושבתי בשלום אל בית אבי", ר"ל שלא יהי' לעשו שום טענה משום אלו הי"ד שנה שלא קיימתי מצות כיבוד או"א, והטעם כי "ושבתי בבית ה'" ללמוד תורה, ובכה"ג אין עונש על שלא קיים כאו"א.

דאליפז חשב דמשום מצות כיבוד או"א חייב לעשות, וא"כ עכ"פ עשו הוא החייב על ביטול יעקב מכאו"א וק"ל.

ובזה יש לומר פרפרת נאה מה שדרשו ז"ל (ב"ר ס"ח י"ד) "וישכב במקום ההוא" (בראשית כח:יא) - במקום ההוא שכב, אבל י"ד שנה בבית עבר לא שכב. ולכאורה למה לא שכב. וי"ל שחשש שאם ישכב א"כ אינו עוסק בתורה, נמצא שעובר ח"ו על ביטול

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקדמת סו"ת משנ"ה מהר"י תשס"ז

מצוה יומית

מצוה שסה. דיני סוטה

ח' כסלו תשפ"ו

קינוי מאביה ואחיה

ולענ"ד נראה פשוט דודאי גם ב"ד מקנים אפילו מאביה ואחיה, כל שהעם מרגנין אחריה מאביה או אחיה, דזיל בתר טעמא דב"ד מקנין כדי לפוסלה מכתובתה ולאוסרה על בעלה. ומהאי טעמא מ"ש אביה ואחיה או אחר, כל שהעם מרגנין אחריה שהיא נבעלת לאביה או לאחיה, ב"ד מקנין לה ונפסלה מכתובתה ונאסרת עליו, ואין שום סברא לחלק בהם.

(שו"ת ח"ה סי' ר"נ)

חילוק בין בעל לב"ד

ומ"ש עוד בשינוי לשון הרמב"ם (הל' סוטה פ"א ה"א) כתב: קינוי האמור בתורה (במדבר ח"ד) "וקנא את אשתו", הוא שיאמר לה בפני עדים וכו'. ובה"א: כיצד שמעו הב"ד שהעם מרגנין אחריה. ודייק למה בקינוי הבעל לא כתב 'שמעו שהעם מרגנין', ובב"ד דוקא כששמעו שהעם מרגנין אחריה.

ולפענ"ד נראה לפמ"ש הרמב"ם (שם פ"ד ה"ח) מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשיהם, שנאמר "וקנא את אשתו". ובה"ט: דמצוה לקנאות בתחילה שלא בעדים להדריכה בדרך טובים וכו', ע"ש. הרי בבעל איכא מצוה לקנאות כדי להדריכה בדרך טובים, ואפילו לא שמע שום ריגון. אבל על הב"ד ליכא מצוה לקנאות להדריכה בדרך טובים, אלא על הב"ד חיוב לקנאות להפסידה כתובתה ולאוסרה על בעלה, וחיוב זה ליכא אלא כשישמעו ריגון עליה, אז איכא חיוב

לקנאות. ולכן יש חילוק בין קינוי בעל האמור בתורה לב"ד.

(שם)

אם קינוי ב"ד הוא מן התורה

בענייני נראה דדעת הרמב"ם דקינוי ב"ד אינו מן התורה אלא מדרבנן, וכמ"ש לפוסלה מכתובתה ולאוסרה על בעלה. והא דאמרו חז"ל (סוטה כז.) דדרשינן לה מ'איש איש', אינו אלא אסמכתא בעלמא. ובה נראה לישב דיוק גדול בדברי הרמב"ם, דגבי בעל כתב קינוי האמור בתורה וכו' ודייק לכתוב קינוי האמור בתורה. ובה"י כתב: ואלו שב"ד מקנין להם וכו', ולא זכר מן התורה כלל, והכוונה בזה דקינוי ב"ד לא הוי מה"ת כלל, ולכן לא מהני להשקותה ג"כ, דאין זה קינוי האמור בתורה שנוכל להשקותה, אלא לאוסרה על בעלה ולפוסלה מכתובתה הוא דמהני קינוי ב"ד, כיון דאין זה קינוי מה"ת.

אם שייך באשה הדין של יחרוג ואל יעבור בג"ע

ליסטם שתפסו אשה ורוצים להורגה, ויכולה להציל עצמה ע"י שתפתהו לזנות עמה, אי הוה בכלל ג"ע דיהרג ואל יעבור וחייבת למסור עצמה. ומה שאמרו חז"ל באסתר (סנהדרין עד:) אשה קרקע עולם היא, הוא רק כשבא לאנסה על זה, אבל אם בא להרגה והיא מרצונה מפתתו, הרי זה בכלל מעשה, והשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה (קידושין לה.).

או דבכל אופן יכולה להציל עצמה, דאצלה ליכא דין יחרג ואל יעבור בג"ע, ורק באיש שצריך לעשות (ועמש"כ בשו"ת משנה הלכות

שהוא ישראל וכדין אשת ישראל שנאנסה, או שאסורה לו ויקבל שכר על הפרישה.

והשבות יעקב הביא דברי המהרי"ק, שכתב דאפילו דהיכא דאין נדנוד עבירה בבעילתה, כגון הכא שעשתה כדי להציל כל ישראל, וכגון אסתר שהמציאה את עצמה לאחשורוש בשעה שלא היה תובעה אפ"ה נאסרה על בעלה, דחילוק יש בין אם האונס על הביאה עצמה, ובין האונס מחמת גזירה אחרת עליה ועל רבים, והיא מתרצית מרצונה הטוב על הבעילה משום הצלה, דאע"ג דשפיר עבדה להצלת עצמה והרבים, ומקרי אנוסה לענין דלא מיענשה עלה, ואדרבה מצוה עשתה, מ"מ נאסרה על בעלה.

הנ"ב: רק אצל אסתר היתה מותרת כיון שהיה להצלת כלל ישראל כולו

והנה הנודע ביהודה ז"ל (מהדו"ת יו"ד סי' קס"א) דחה דבריו בשתי ידיים, וזהו תמצית דבריו: גוף דין זה שיהא מותר לאשת איש לזנות ברצון כדי להציל נפשות אינו תורה. ולא ישר בעיני מה שראיתי באיזה תשובה וכו', ואני אומר כיון שאמרו רז"ל (פסחים כה.) בכל מתרפאין חוץ מע"ז וג"ע וש"ד. א"כ כשם שאין מתרפאין בשלש עבירות הללו, כך אין מצילין בהם נפשות. ואונס דרחמנא שריה באשה שקרקע עולם היא, היינו שהיא אנוסה על גוף הביאה. אבל היכא שאינה אנוסה על גוף הביאה, ואדרבה היא משתדלת לזה להציל נפשות לא מקרי קרקע עולם, ואשה ואיש שוים ותהרג ואל תעבור. ואסתר שאני שהיתה להצלת כלל ישראל מהודו ועד כוש, ואין למדין הצלת יחידים מהצלת כלל ישראל מנער ועד זקן מהודו ועד כוש, ושם היה בהוראת מרדכי ובית דינו, ואולי ברוח הקודש, ע"כ.

ח"ב סי' רפ"ז וסי' רפ"ח, [ולפ"ז יש נפ"מ אם היא מותרת לבעלה].

רק באופן ששגה וסברה שהוא בעלה מותרת לו

כתב המהרי"ק (שורש קס"ז) דמה שכתב הרמב"ם (הל' סוטה פ"ג הכ"ד) אשה שזינתה בשגגה או באונס שהיא מותרת, היינו דוקא כגון ששגגה בגוף הזנות, כגון שהיא סבורה שהוא בעלה ונמצא אדם אחר. אבל אם שגגה באיסור אסורה לבעלה, כיון שהיא מתכוונת למעול מעל בבעלה, ורק לענין עונש מיתה פטורה כיון שהיתה בשגגה.

והביא ראייה לדבר, דע"כ אין הדבר תלוי בכוונת האיסור, כדי שנאמר דהיכא שלא נתכוונה לאיסור, כגון שלא ידעה שיש איסור בדבר שתהא מותרת לבעלה, דהא גרסינן בגמ' (מגילה טו.) אמרה אסתר "וכאשר אבדתי אבדתי" (ד:טז) - כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך, דעד השתא באונס והשתא ברצון, ש"מ דמאותה שעה נאסרה על מרדכי. והנה דבר פשוט הוא יותר מביעתא בכותחא, כי אסתר לא עשתה שום איסור ולא היה בדבר אפילו נדנוד עבירה, אלא מצוה רבה עשתה שהצילה כל ישראל.

שבות יעקב: יש מצוה על אשת איש להציל עצמה ואחרים

ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קי"ז) דן מינה, במעשה שהיה בסייעה של בני אדם שהלכו בדרך, ואחד מהם אשתו עמו, ולעת ערב נכנסו במלון ללון, והיו שם ליסטים רוצחים להרוג נפשות על עסקי ממון, וכאשר ראו שעמדו עליהם הליסטים ואין להם עצה, עמדה האשה אשר כלי זיינה עליה ברצון בעלה ישראל, והפקירה עצמה להליסטים ועל ידי כך הצילה את כולם. לאחר המעשה בא הבעל לשאול: אי אשתו מותרת לו כיון

אלא מה תאמר דמעלה בו מעל וכמ"ש המהרי"ק בשו"ת, גם זה אינו, דדוקא התם שעכ"פ בבעל מעלה, אבל הכא שאמרה לבעל שהולכת בשליחותו וברצונו, כה"ג ליכא ומעלה בו מעל, ושפיר לא נאסרה גם מטעם זה ומותרת לבעלה.

ע"י הקידושין האשה ברשות בעלה לענין אישות

והנה באשה הנשואה לאיש, רשות אחרים עליה דהיינו בעלה, וכמ"ש בגמרא (קידושין ב.) האשה נקנית, ופירש"י לבעלה. וקנין זה אינו קנין בגופה, שאין לו שום קנין בגופה למוכרה או לשעבדה, אבל הקנין הוא להיותה היא אשתו וברשותו לענין אישות. וכן מתבאר ממה שפירש"י שם: וקונה את עצמה להיות ברשותה להנשא לאחר.

וכיון שכן, אשת איש המזנה ברצון, באמת אין הרצון שלה ואין בידה להסכים ולמסור עצמה לאחר, שהרי הרשות שיש לה לאשה לאישות מסרה לבעלה, וזה עכשיו קנינו של בעלה שקנה רשות שלה, ואין לה עוד רשות על עצמה ועל הרצון שלה. ולכן אע"פ שזינתה ברצון, הנה מצד גופה יש כאן רצון, אבל החלק והרשות שמסרה לבעלה לא תוכל למסור ואין על זה שם רצון, שהבעל אינו מסכים על זנות שלה. וכמו שראובן אינו יכול למסור אשת שמעון ללוי, ה"נ אשה זו אינה יכולה למסור עצמה לאחר חוץ מבעלה.

אשה המצלת ע"י שהיא רק פעם אחת עם הרוצה מותרת לבעלה

אולם נראה דאין היתר גדול יותר להציל כשיש לה רשות מבעלה, שהרי אסתר אמרה 'כאשר אבדתי אבדתי', הרי הלכה ברשות מרדכי, ובפרט להנוב"י דברשות ב"ד נמי הלכה, א"כ מעלה בו מעל ליכא.

שני איסורים באשת איש

ורבנו כתב הכרעה בזה: ומתחילה עלה במחשבתו, דהנה באשה שנאסרה לבעלה יש כאן שני דברים: (א) איסור זונה שזינתה תחת בעלה, (ב) היכא דאיסור זונה ליכא, וכגון באומרת מותר שהיא שוגגת, ומ"מ יש כאן איסור של 'ומעלה מעל באישה', וכמ"ש המהרי"ק ז"ל דהגם דליכא איסור זונה, דאומר מותר אנוס הוא, מ"מ אסורה מדין ד'ותמעול מעל' (במדבר ה:ז).

תמעול מעל רק במסכמת לזנות

אלא די"ל דתמעול מעל אינו אלא היכא שהיא מסכמת לזנות עם אחר, וברצונה מזנה עם הנואף, אז היא מועלת בבעלה. אבל אשה שנאנסה הגם שיש כאן ביאה, אבל כיון שהיא באונס לא נאסרת בשביל הביאה. אלא מה תאמר בשביל שמעלה מעל תיאסר, כיון שהיה באונס ולא נתנה דעתה על הבעול השני, ואדרבה דעתה על בעלה ומצטערת באונס זה, לכן מותרת לבעלה ישראל.

אשה שמצלת מדעת בעלה אין בה משום מעלה מעל

ומעתה יש לחלק היכא דהלכה האשה להציל אחרים בלי שאלת וידיעת בעלה, דאפשר דבאמת מעלה מעל בבעלה. הגם דעשתה מצוה להציל ישראל, מ"מ נאסרה על בעלה, דיש כאן 'ומעלה בו מעל'. אבל היכא שהיא אמרה לבעלה שהיא רוצה לפתותו כדי להציל את בעלה ועוד ישראל אחרים, א"כ הרי בפיה אומרת שאינה רוצה למעול בבעלה, ואלא אם יסכים תלך, ואם לא יסכים לא תלך, והיא דעתה על בעלה בכל המעשה, א"כ ליכא איסור זנות, שהרי להצלת ישראל מותר כאונס.

איכא, שהרי סוף סוף הסכימה להיות עמו באונס בקביעות. ושפיר יש חילוק בין המצלת שהוא רק פעם אחת להציל ממיתה, ומעולם לא הסכימה להיות עם הרוצח ולזנות עמו, כה"ג הו"ל כאסתר מתחילה ומותרת לבעלה, משא"כ באסתר לאחר שהלכה מדעתה. (ח"י סי' צ')

וגם אונס בשביל הצלת כל ישראל, ולמה נאסרה על מרדכי.

וקצת היה אפשר לחלק בכל הנ"ל, בין הא דמצלת אחרים להא דאסתר שאמרה אבדתי שהסכימה לילך לדור עמו. הגם שהיה להצלת ישראל, מ"מ תמעול מעל

מדאי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' זבחים	חלק - סימן
עא:	נתערבו חתיכות בחתיכות וכו' יאכלו כחומר שבהן..... ג-רו, רח
	רש"י ד"ה שביעית..... ד-ריז
	תוד"ה בכור..... ז-קפ, יז-רח
עב:	עשה עיסה מן חטים ומן אורז אם יש בה טעם דגן וכו'..... ה-סה, טז-קנב
	תוד"ה אלף..... ה-סה, טז-קנב
עג:	מזי רגלים וכו' כאילו הן מים..... ב-א
	הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור..... טז-קנב, קסו
	רש"י ד"ה שבללן..... טז-קנב, קסו
	רש"י ד"ה רואין..... ב-א
	רש"י ד"ה כאילו..... ד-רכב
	תוד"ה דלי..... ב-א
עד:	שאין מצות מבטלות זו את זו..... טז-נד
	תוד"ה אמור..... ג-קסט
עה:	חרסן של זב וכו' שנתן לתוכו מים..... ב-א
פ:	כשלא נתת עברת על כל תגרע ולא עשית מעשה..... י-קט, ז-רנח
	כשנתת עברת על כל תוסיף ועשית מעשה..... י-קט, יז-רלח
פא:	הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ..... יז-רלח

ליקוטי מגיד משנה

פרשת ויצא

הלימוד מהפרשה

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כח:י). בפרשה זו מובא סדר המאורעות שאירעו עם יעקב אבינו ובני ביתו, מיום שיצא מבית אביו בדרכו לבית לבן, עד שובו משם כעבור עשרים שנה (ראה מגילה יז). ויש לנו ליתן לב להבין, מהו מוסר ההשכל הנלמד מפירוט נרחב זה של המאורעות בדרכי החיים ועבודת ה'. והנה בסוף הפרשה נאמר (לב:א-ג) "וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקומו. ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים. ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים".

מחלוקת רש"י ורמב"ן בענין המלאכים

מרהיטת לשון הכתוב יש לדייק לכאורה, שלא זכה יעקב אבינו לפגוש במלאכים אלו שבאו ללוותו, אלא לאחר שנפרד מלבן הארמי, שכל זמן ששהה במחיצתו של אותו הרשע לא היה ראוי ומסוגל לכך. ואע"פ שמדברי רש"י נראה שכבר קודם לכן זכה יעקב לליווי של מלאכים, שכן כתב לפרש את לשון הכתוב, "ויקרא שם המקום ההוא מחנים" - שני מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. ומבואר שאף בבית לבן נלוו אליו מלאכים, אלא שעתה באו לקראתו מלאכי ארץ ישראל.

אולם הרמב"ן דחה פירוש רש"י, ומפרש את הכתוב כפשוטו, שמלאכים אלו הם אלו שתפקידם ללוותו מבית לבן עד לגבול ארץ ישראל, ונגלו אליו עתה לקראת שובו לגבול אחיו, כדי להודיעו שלא יחשוש מפניו, כי לה' הישועה ומושל בגויים. שהרי באותה שעה היה יעקב מרוחק עדיין מגבול ארץ ישראל מרחק רב, וממילא אין מקום לפרש שמלאכים אלו שנזדמנו לו היו מלאכי ארץ ישראל, עיי"ש.

כל זמן שהיה יעקב עם לבן לא זכה לראות מלאכים

ולפי ביאור של הרמב"ן נראה לפרש, שאע"פ שיעקב אבינו היה ראוי לפי מעלתו לפגוש במלאכים מיד, ולזכות לגילוי שכינה בכל עת ובכל שעה, מ"מ נמנע ממנו הדבר כל זמן שהיה שרוי במחיצתו של לבן הרשע. ועל דרך שאמרו חז"ל (סוכה נו:): אוי לרשע ואוי לשכנו, ולפי שהטומאה שורה על כל סביבותיו. וכעין זה נראה מדברי רש"י על הכתוב (לא:ג) "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך", שפירש ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחובר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך. וכן מצינו באברהם אבינו, דכתיב (יג:יד) "וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו", ופירש רש"י כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו.

גודל החיוב להתרחק מן הרשעים

והרבה הפליגו רבותינו הראשונים בגודל החיוב להרחיק משכן רע, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"א) אל ישב אדם במדינה שמנהגיה רעים ואנשיה חטאים, אלא יצא למערות ולמדבריות, כיון שדרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו.

מעשה מהחת"ס בענין זה

וידוע המעשה במרנא בעל החתם סופר זי"ע, שהלעזי עליו אדם עם הארץ שאינו מקדש על היין בשבת בבוקר. ואמר החתם סופר שעגמת נפש זו באה לו על שעבר על דברי חז"ל שאסרו לדור במחיצתו של ע"ה.^א

יעקב אבינו נזהר מאוד שלא להיות תושב בבית לבן

ובודאי בעת שהיה יעקב בבית לבן, היה צריך להיזהר מאוד שלא יושפע ממעשיו הרעים כמלוא נימה דקה מן הדקה. ובאמת מצינו שאמר יעקב (לב:ה) "עם לבן גרתי", ופירש רש"י לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, כלומר יעקב נשמר כל אותן שנים שלא יחשב תושב קבע בבית לבן, כדי שלא יתחבר עמו חלילה, ונהג תמיד בבחינת גר, זר מרוחק ומובדל מסביבתו, וכל מחשבותיו היו תמיד על בית אביו ומקום ישיבתו.

^א ונביא כאן את המעשה מספר חוט המשולש (עי' גם הקדמה שו"ת מחנה חיים מהדורא תליתי בשניונים קלים): פעם אחת כאשר נסע החת"ס לעיר יערגן לצורך הבראה, הפציר בו איש נכבד שישכין שכינתו בביתו. אחר ההפצרה נענה לו. לא עברו ימים הרבה, הקול נשמע שבעל הבית הוציא לישנא בישא על החתם סופר. כאשר הגיע השמועה לאוזניו של החת"ס שבעל הבית הלשין עליו, שאל למשמשו באיזה ענין. אבל היא לא רצה להוציא דבר מגונה מפיו על רבו. ובהכרח סיפר מה שבעל האכסניא אמר עליו.

החת"ס צוה לקרוא לרב העיר, והשביע את האיש בפני הרב, לאמור אם אמת הדבר שאמר עליו דברים מגונים האלה. והוא הודה ולא בוש. שאלו החת"ס: "מה ראית עלי, עד שאני נחשד בעיניך על זה?" ואמר: "כי עמדתי אחורי דלת, והשגחתי, לא עשה אדוני קידוש על יין בצהרים בשבת, כאשר כל יהודים עושים" [מנהג החת"ס היה לקדש אחרי שחרית על היין ואכל מיני מזונות. ולסעודת צהרים בדרך ברכת בורא פרי הגפן על כוס יין בלי הפסוקים].

הרהר החתם סופר: "מה חטא, עד שעלתה לו לימי זקנותי שיוציאו עליו לישנא בישא, ושיאמרו עליו כן?" ונפל בדעתו: "אולי משום שעברתי על דברי חז"ל (שבת סג.) שהזהירו לתלמיד חכם שלא לדור בשכונת עם הארץ חסיד, ואני עברתי על דבריהם". ועדיין לא נחה דעתו, איך נעלמה ממנו הלכה זו ולשעתא ולא הזכרה ה'. אח"כ נתן שמחה בלבו על שאירע לו כן, כי תמיד היה מצטער, בחשבו הלווא יעמדו לישראל מנהיגי אליל, רועים אינם נאמנים, ואם כן יהיו המנהיגים, אזי ח"ו לא יזכר שם ישראל עוד, כי העם יוסיפו אשמה להיות רעים וחטאים.

אבל עתה הראני ה' שטעיתי, והקב"ה נתן התורה לעזין שבאומות. וראה אני רב זקן יושב בישיבה בקהילה גדולה, ואפילו הכי אמר האי איש עלי דבר מגונה מאוד, מפני שהוא ראה מאבותיו שעושין קידוש בצהריים, ואני לא עשיתי כן. אם כן הנאמנים לה' לא ישגיח על המנהיגים להרע, כי העיקר ושורש אמונת אומן היא מה שקיבלו הבנים מאבותיהם, כמו שכתב הרמב"ן (דברים ט:ט), הנח להם ישראל כי בני נביאים המה.

צריך להיזהר מאד שלא להיות מושפעים ממעשי הגוים

ומעשה אבות סימן לבנים (תנחומא ט'). הנה בדורות האחרונים שבעל כרחנו נאלצים אנו להיות במחיצת בני נכר, ולהתעסק עמם בעסק הפרנסה, עד שלעיתים אנו שוהים במחיצתם רוב שעות היום, שהרבה יש להיזהר שלא נהיה מושפעים מדעותיהם הכוזבות, ומעשיהם המגונים, ויהיה כל עסקנו ומחשבתנו תמיד על מקום קביעותינו בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ובזאת נוכל לעמוד על נפשינו מהסכנה הגדולה העלולה לבוא לנו מקרבם.²

מעשה מהגה"ק רבי הלל מקאלאמיא זצ"ל

מספרים שאדם אחד בא לפני הגה"ק רבי הלל מקאלאמיא זצ"ל,³ ואמר לו שנאלץ הוא לפתוח את חנותו ביום השבת, שהוא הזמן המיועד למסחר בכל העיר, אך אינו מתעסק בכך בעצמו, אלא ע"י נכרים, והוא רק עומד על גביהם לפקח שהכל מתנהל

² ובתורת משה חת"ס איתא (פ' שמות ד"ה ואלה שמות השני) עה"פ (שמות א:א) "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו", י"ל למה כתיב 'הבאים', שמשמע שבאים עכשיו. וי"ל דהנה כשבא יעקב למצרים בודאי היה שם בית המדרש וכו' (עי' בראשית מו:כח) והיו יושבים ועוסקים בתורה, והיו כאילו היו עדיין בארץ ישראל (עי' מגילה כט.). וזה אמר "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", פ"י עכשיו שמת יעקב שמינה סליק הכתוב בסיפורו פרשת ויחי, באים למצרים עכשיו. אבל "את יעקב", היינו כשהיו באים עם יעקב, "איש וביתו באו", היינו גם בית מדרשו שהוא ביתו, ולא היו ממש במצרים. משא"כ עתה "ותמלא הארץ אותם", ואיתא במדרש (תנחומא ישן שמות ו') שבכל מקום של שחוק נמצאים ישראלים, ועי"ז אירע שקם מלך חדש וכו'.

³ עוד מסופר עליו בענין שבת: פעם כששבת הגה"ק רבי הלל מקאלאמיא זצ"ל בעיר פעסט, וכדרכו בקדושה דרש בשבת אחר הצהריים בביהכ"ס הגדול, והגיע קהל גדול לשמוע אמריו כי נעמו. בדרכם לבית המדרש עבר הקהל ברחוב העיר, שם היה יהודי שפתח את חנותו בשבת ר"ל. כשראה קהל גדול עוברים ברחוב, נפגש בידידו שגם עבד שם, ושאלו: לאן פני הקהל מועדות. השיבו הלה: שהגיע רב גדול מקאלאמיא הדורש דרשה בבית המדרש. כשהלך ממנו ידידו, החליט האיש שגם הוא ילך לשמוע דרשת הגאון מקאלאמיא, ונעל את חנותו.

בבואו לעבר בית המדרש מצא אנשי משטרה השומרים על הסדר, כי היה שם קהל גדול, ולמרות שבית המדרש היה מלא עד אפס מקום, הוא נדחף בין הקהל להתקרב לבפנים לחזות בפני הדורש המהולל. אלא שמיד אחר שעבר הלזו סף פתח ביהכ"נ, פסק הגאון מקאלאמיא לדבר בענין שהיה בו באמצע דבריו, ופתח בגנות אדם הפותח חנותו בשבת, באמרו: הרי הוא עובר על איסור מוקצה בהחזקת מעות, וכתיבה בעת רישום חובותיהם של אלו הקונים בהקפה וכו'.

כשמעו דבר זה, התרעם המחלל שבת על ידידו, מדוע סיפר לרבינו שהנהו מחלל שבת, בבטחונו כי אליו מכוונים הדברים. ענהו הלה: "אפילו אם הייתי חפץ לגלותו, כלום יש באפשרותי להגיע אל הרב, בראותך קהל ההמונים המפריד ביני ובין הרב? אבל ראה איזה רב גדול לפניך, שידע מעצמו שהנך מחלל שבת". ונכנסו הדברים ללבו, ומיד עם סיום הדרשה התנפל לפני הגאון מקאלאמיא, והתודה בבכי על חטאיו בענין חילול שבת, וביקש דרך תשובה על חטאיו. הגאון מקאלאמיא מטר לו מיד את ספרו 'עת לעשות', שהיה עמו בכל מקום שהלך, באמרו: "בספר זה תמצא צרי ומרפא לנפשך, ודרך תשובה בשבילך". ואותו מחלל שבת לשעבר, נהפך לבעל תשובה גמור וירא שמים גדול.

(קודש הילולים לה' פרק ט' עמ' נ"ב)

על הצד היותר טוב, ואינו נוגע כלל במעוֹת ח"ו. ואמר לו הגאון: שמוטב שיחזור על הפתחים להביא טרף לביתו, מליילך לחנותו ביום השבת, אף אם אינו עובר בכך איסור גמור, זאת מלבד האיסור ליהנות ממלאכת עכו"ם וכו'. ובפשטות ביאורם של דברים הוא שאסר לו משום מראית העין, שלא יאמרו שהוא מחלל שבת במקח וממכר.

הלימוד מהפרשה להתרחק מן הגוים

אכן לדברינו יש לומר עוד, שאם ילך לחנותו ויראה את עסקי החול, ובעיניו יחזה את השבת מתחללת, אזי בסופו של דבר יכנסו בו הדברים כארס של עכנאי, ועלול הוא לבוא לידי חילול שבת בעצמו. וזהו שלומדים מהפרשה של יעקב אבינו עם לבן, עד כמה צריך להתרחק מלהתחבר לגוים.



דיוקים ברש"י

"כי אם בית אלקים" (כח:יז). פירש"י (באמצע דבריו), ואם תאמר כשעבר יעקב על בית המקדש, מדוע לא עכבו שם. איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו. איהו עד חרן אזל וכו' כי מטא לחרן אמר: אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו. יהב דעתיה למהדר, וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ (ע' חולין צא:). ויש לדייק מה שאמרו מדוע לא עכבוהו, והלוא קשה יותר על יעקב למה לא התעכב במקום שהתפללו אבותיו. ועוד קשה מה שאמר 'אפשר' שעברתי על מקום שהתפללו אבותי, והרי באמת עבר מבלי להתפלל שם, והיה לו לומר כשהגיע לחרן אמר: אוי לי שעברתי על מקום שהתפללו אבותי.

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו

ונראה שאמרו חז"ל (מכות י:): בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.⁷ וכתוב (תהלים קמו:יט) "רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם". ומצינו בדוד המלך שאמר (שם קיט:נט) "ואשיבה רגלי אל עדותיך", ואמרו חז"ל (ויק"ר ל"ה א') בכל יום ויום אני חושב לבית פלוני ולמקום פלוני אני הולך, ורגלי מוליכות אותי לבית המדרש. ואי' בגמרא (סוכה גג.) רגלוהי דאיניש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעיא תמן מובילין יתיה.

כיון שהיה לו קפיצת הדרך לא ראה מקום שהתפללו אבותיו

והנה יעקב אבינו כשיצא מבאר שבע, יהיב דעתיה לילך לחרן, וכיון שיהיב דעתיה ללכת לחרן, מן השמים סייעוהו להגיע לשם, ואמרו חז"ל (חולין צא:): שקפצה לו הארץ. נמצא דמיד כשהתחיל ללכת היתה לו קפיצת הדרך, והגיע תיכף לחרן. לכן אמר אפשר שעברתי מקום שהתפללו אבותי. ומובן לשון 'אפשר' שאמר כמסתפק ולשון שאלה

⁷ בספר אהל יוסף מהרה"ק מגראכאו זי"ע (פ' וירא ד"ה וירא, שם ד"ה ויאמר ה' זעקת סדום) כתב על הגמרא: והנה שמעתי מפה קדוש הכהן מלובלין נ"ע, שאמר על הגמרא (מכות י:): בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, שהפירוש הוא שמוליכין אותו, שיהיה לו דרך לתשובה.

'אפשר' שעברתי, שהרי כיון שהיה לו קפיצת הדרך לא ראה איזה מקומות עבר, ואיזה לא עבר. ועל כל פנים יתכן שעבר דרך אותו מקום שהתפללו אבותיו. ולכן אמר 'אפשר' שעברתי אותו מקום, ויהיב דעתיה למהדר וקפצה לו הארץ.

יעקב אבינו לא כיון להגיע למקום שהתפללו אבותיו

ולפי זה מובן מדוע לא עכבוהו מן השמים, כי לכאורה למה היתה לו קפיצת הדרך, כי אם לא היתה לו קפיצת הדרך היה מגיע למקום המקדש ומתפלל במקום שהתפללו אבותיו. ועל זה מתרץ, איהו לא יהיב לביה, כלומר ודאי אם היה יהיב דעתיה בשעת יציאתו על כל פנים לעבור במקום שהתפללו אבותיו, אז רצון יראיו יעשה, דהקב"ה ממלא רצונם של יראיו, ולכן אם היה מכין עצמן ונותן מחשבתו ללכת למקום המקדש, ואח"כ להמשיך לחרון, ודאי שכך היה נעשה בענין קפיצת הדרך, אבל כיון דהוא לא יהיב לביה, מן השמים לא עכבוהו.

המשליך יתבו אל ה' - מן השמים מיישרים אורחותיו

והכוונה נראה עוד, דכל החושב מחשבות בעצמו, מוליכין אותו כדרכו וכרצונו. אבל המשליך אל ה' יתבו ואינו חושב תחבולות, אז "מה" מצעדי גבר כונונו" (תהלים לו:כג), ואז מן השמים מיישרים אורחותיו.



יעקב אבינו ביקש מהקב"ה שלא יכשל בג' עבירות חמורות

"אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו'" (כח:כ). במדרש (ילקו"ש מטות רמז תשפ"ד) וכן אתה מוצא ביעקב אבינו, כמה צרות אירעו לו בשביל שאיחר נדרו, שנאמר (כח:כ) "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי" - שלא אכשל בעבודת אלילים. אמר לו הקב"ה, "הנה אנכי עמך" (שם:טו). "ושמרני" - מגלוי עריות. אמר לו הקב"ה, "ושמרתניך". "בדרך הזה אשר אנכי הולך" - זה שפיכות דמים, שנאמר (משלי א:טו) "אל תלך בדרך אתם". אמר לו הקב"ה, "בכל אשר תלך". "ושבתי בשלום", [וא"ל הקב"ה] "והשיבותיך" לא עשה, אלא כיון שאיחר נדרו נתקלקל בשלשתן. בעבודת אלילים, שנאמר (לה:בד) "הסירו את אלהי הנכר וגו' ויטמן אותם יעקב". בגלוי עריות, שנאמר (לד:א) "ותצא דינה בת לאה". ומנין בשפיכות דמים, ממה שהקב"ה אמר לו "קום עלה בית אל וגו'", עכ"ל. והוא פלא למה ביקש יעקב להינצל מג' עבירות אלו.

הכוונה בעבודה זרה ליציאה לחו"ל

ונראה לפי מה שאיתא בגמ' (סנהדרין קז). ביקש דוד לעבוד ע"ז, שנאמר (ש"ב טו:לב) "ויהי דוד בא עד הראש וגו'", ואין 'ראש' אלא ע"ז וכו' "והנה לקראתו חושי הערכי וגו'" (שם), ואמר לדוד, יאמרו מלך שכמותך יעבוד ע"ז. אמר לו, יאמרו מלך שכמותי יהרגנו בנו. והמהרש"א מפרש שרצה לצאת לחו"ל, כי כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה (כתובות קי:) והוא ליה בכלל עובד ע"ז. ואמרו חז"ל (ע"ז ח.נ) ישראל שבחו"ל עובדי ע"ז בטהרה הן. ולכן כיון שיצא יעקב לחו"ל התפלל שלא יכשל בע"ז.

קפצה הארץ - יצאה עמו אדמת ארץ ישראל

והנה מצינו ביעקב שקפצה לו הארץ. ויכולים לומר שהכוונה הוא שקפצה הארץ ויצאה עמו מארץ ישראל לחו"ל, שלא יהיה על אדמת חו"ל. וכמו שכתב המהרש"א על הגמרא (ברכות ח.) אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל, תמה וכו', כיון דאמרו ליה מקדמי ומחשיכו לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להו. ופירש המהרש"א (ד"ה הנוגעים בנחלה) שבתי כנסיות ובתי מדרשות יש להם קדושת ארץ ישראל.

וכן מבואר בזה"ק (ח"א קסו.) תא חזי בשעה שדוד המלך ניצל מאכיש מלך גת, באה השכינה ושרתה סביב דוד ושמרה אותו מידם. ואיתא שם: ואי תימא שכינתא לא שריא אלא באחסנתא דאיהי ארעא קדישא, ודאי לא שריא בגין לינקא מנה [ודאי אינה שורה בחוץ לארץ כדי שלא יוכלו לינוק שפע ממנה], אבל לאגנא שריא, והכא כד אתא יעקב מבי לבן כלהו משריין קדישין סחרן ליה ולא אשתאר בלחודוי [באו כל המחנות המלאכים הקדושים עם השכינה והקיפו אותו לשמרו ולא נשאר לבדו].

לגבי קיום המצות לא נקרא ארץ ישראל

לפי זה איך נשא יעקב שתי אחיות, דהרי יש מפרשים שיעקב נשא שתי אחיות כיון שהיה בחו"ל. אבל לפי הנ"ל הרי נשאר בארץ ישראל, ואיך נשא שתי אחיות. וכן כתב הרמב"ן (פ' תולדות כה:ו) דבחו"ל לא קיימו האבות את התורה. ובאמת כשנכנס יעקב לארץ ישראל מתה עליו רחל. ואם כן לפי דברינו שגם בחו"ל היה לו קדושת ארץ ישראל, הוה שפיכת דמים כשנושא שתי אחיות. ועל כרחך צריך לומר דאף שלא היה בחו"ל, מ"מ לענין שתי אחיות ושמירת כל התורה לא הוי ממש ארץ ישראל, דהמצוות תלויים במקום דוקא, רק שהיה לו מעלה שאפילו בחו"ל הרגיש את הקדושה של ארץ ישראל.

תפילת יעקב אבינו

וזה שאמר "אם יהיה אלקים עמדי", היינו שאפילו בחו"ל יהיה לי בכל מקום שאני הולך קדושת ארץ ישראל, "ושמרני בדרך", היינו שתקפוץ לו הארץ, שלא יהיה חו"ל כדי שלא יכשל בע"ז, אבל עם כל זאת לא יכשל בג"ע, שעל כל פנים לענין זה לא יהיה קדושת ארץ ישראל, וינצל משפיכת דמים ח"ו, שלא תמות רחל בשבילו.

יעקב אבינו התפלל שלא תמות רחל בדרך

ועוד יכולים לומר "ושמרני בדרך", שהרי רחל מתה בדרך, ויעקב אבינו התפלל על זה שלא תמות בדרך. ותפילתו לא נתקבלה כמו שאיתא במדרש הנ"ל, לפי שאיחר נדרו. ואם שגיתי ה' הטוב יכפר.

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יום ד' לפ' ויצא תשפ"ב

שיעור לחברי הכולל

נפלאה מהצדיקים לבית בעלזא, דהנה אי' בספרי קבלה, דהביהמ"ק של מטה נבנה ע"י קרשים ויריעות, וכסף וזהב ונחושת, אך הביהמ"ק של מעלה נבנה בתחילה הכותל הראשון ע"י הקב"ה כביכול, ע"י השם הק' הנקרא 'מחנה', שהוא בגימטריא ק"ג (103).

ועפ"ז ביארו אדמורי" בעלזא, שאח"כ בא אברהם אבינו ובנה כותל נוסף ע"י שהוסיף עוד 'מחנה', ולכן קרא להבית המקדש 'הר', העולה ב' פעמים מחנה עם הכולל (206). ואח"כ בא יצחק אבינו ובנה כותל נוסף ע"י שהוסיף עוד 'מחנה', ולכן קרא את הבית המקדש 'שדה', העולה ג' פעמים מחנה (309). ואחריו בא יעקב אבינו ובנה את הכותל הרביעי, ע"י שהוסיף עוד 'מחנה', ולכן קרא את הבית המקדש 'בית', העולה ד' פעמים מחנה (412).

ועדיין היה חסר להבית המקדש גג, כדי שלא יוכל להיחרב למטה, ולכן בא משה רבינו והתפלל תקט"ו (515) תפילות שיוכה להיכנס לארץ, ואז לא היה חרב הבית לעולם. ומשה רבינו רצה בזה להוסיף עוד 'מחנה' אחת, ולכן התפלל תקט"ו תפילות העולה ה' פעמים מחנה (515), ודפח"ח.^א

ביאור שלשה השמות של הבית המקדש: הר - שדה - בית

בפרשתן נאמר (בראשית כח:טז-יט) "וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים. וישכם יעקב בבוקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה. ויקרא את שם המקום ההוא בית אֵל ואולם לזו שם העיר לראשונה".

ובנמ' (פסחים פח.), ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (ישעי' ב:ג) "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וגו'", 'אלקי יעקב' ולא 'אלקי אברהם ויצחק'? אלא, לא כאברהם שכתוב בו 'הר', שנאמר (בראשית כב:יד) "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", ולא כיצחק שכתוב בו 'שדה', שנא' (שם כד:סג) "ויצא יצחק לשוח בשדה", אלא כיעקב שקראו 'בית', שנא' (כח:יט) "ויקרא את שם המקום ההוא בית אֵל".

ויש להבין למה באמת אברהם אבינו קרא לבית המקדש 'הר', ויצחק קראו 'שדה', ויעקב קראו 'בית', ואיזה חילוק יש בין שלשה שמות הללו? ויש על זה מימרא

^א ומסופר שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע אמר פעם מימרא זו בפני הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד, וקילסו מאד.

איך בונים המקדש וכלי המקדש, וא"כ בודאי לא ס"ל כרש"י ותוס' שהבית המקדש ירד מן השמים בנוי ומשוכלל, כי א"כ לא היה כותב כל ההלכות של בניית המקדש מאחר שאינם נוגעים למעשה כלל.

ב"ק אאמור"ר הגה"ק זי"ע מסר פעם שיעור בכולל קדשים, ודיבר מענין מחלוקת הראשונים בזה. וציין שבר"י והרא"ש אנו רואים שלא כתבו חיבור על מסכתות זבחים ומנחות המדברים בענין הקרבנות, וכן לא כתבו חיבור על חלק נכבד ממס' פסחים המדבר מענין הקרבת הקרבן פסח [מפרק תמיד נשחט עד פרק ערבי פסחים], כיון שאין זה נוגע בזמנינו שחורב המקדש. ורק הרמב"ם עשה חיבור הן על הלכות הקרבנות, והן על הלכות בית הבחירה, כי לשיטתו יש מצוה גם בזמנינו לבנות המקדש ולהקריב קרבנות.

ועב"פ רואים מזה שאין ללמוד דבר שאינו נוגע למעשה היום, רק יש ללמוד אורח חיים ויורה דעה וכדו' הנוגע להלכה למעשה. והסיק, דמ"מ בזמנינו שפיר עשו מה שפתחו 'כולל קדשים', וכמו שכבר אמר החפ"ץ חיים, שהיום אנו כבר קרובים מאד מאד לביאת המשיח, ואנו עומדים ומצפים בכל רגע שיבוא, ולכן זה כבר נוגע למעשה.

האם מותר להקריב קרבנות בזמן הזה

ולגבי הקרבת קרבנות בזמננו, איתא בגמ' (מגילה י.) וא"ר יהושע, שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית, אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה. מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה, וקידשה לעת"ל.

ובן פסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ו-ט"ז): לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה

רק כשיש עשרה מישראל יש חיוב לבנות

בית הכנסת

עוד אפשר לבאר עפ"מ דאיתא בבעל הטורים, "וייקץ יעקב משנתן ויאמרו" ס"ת 'צבור', לומר שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בציבור (ברכות ו.). והנה הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"א) פוסק, כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה, ומקום זה נקרא 'בית הכנסת'.

ועפ"ז אפשר לבאר, דהנה אברהם אבינו ויצחק אבינו היו להם רק בן אחד, ולכן לא היה להם חיוב לבנות בית הכנסת, כיון שלא היה במקומם עשרה מישראל. ולכן קראו את הבית המקדש הר ושרה, ולא בית, אבל יעקב אבינו שידע בנבואה שעתיד להוליד י"ב שבטים, כמבואר ברש"י (בראשית כט: לד), נמצא שיהיה במקומו עשרה מישראל, לכן קרא את הבית המקדש בית דייקא, כדי לקיים המצוה של בניית בית הכנסת, במקום שיש עשרה מישראל.

מחלוקת הראשונים

אם יש חיוב לבנות הבית המקדש השלישי

והנה יש מחלוקת הראשונים אם היום יש חיוב לבנות בית המקדש, או שהוא חיוב רק לימות המשיח, או שגם בביאת המשיח ירד ביהמ"ק של אש ולא יהיה מצוה על ישראל לבנות את הביהמ"ק.

רש"י (סוכה מא. ד"ה אי נמי) כתב, מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא, יגלה ויבוא משמים, שנאמר (שמות טו: יז) "מקדש ה' כוננו ידיך". והסכימו התוס' (שם ד"ה אי נמי) לדברי רש"י. אמנם שיטת הרמב"ם משמע שס"ל שיש חיוב לבנות ביהמ"ק בביאת המשיח, ואולי אפי' עוד בזמן הגלות. שהרי כתב חיבור שלם 'הלכות בית הבחירה',

ציבור, וראיה מחשמונאים שבנו המזבח אף שהיו טמאים.

ומענו האחרונים כנגד זה, דאי אפשר לנהוג כך למעשה מכמה וכמה סיבות – (א) דהרי אין ידוע לנו מקום המזבח. (ב) דכהיום הווי כל הכהנים כהני חזקה, וקיי"ל דאין אוכלין בתרומה דאורייתא, וא"כ כמו כן אין יכולים להקריב. (ג) דהאבנט כלאים היה דיש בו תכלת, ואנו אין לנו תכלת, ובגדי כהונה מעכבים לעבודה.

(ד) בשו"ת בנין ציון כתב, דיש מקרא מפורש (ויקרא כו:לא) "והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם", והיינו דבזמן שיוצאים לגלות אע"פ דיש חלות קרבן מ"מ חסר הריח ניחוח, וממילא אי אפשר לקיים דין הקרבן כתיקונו, דהרי בעינן לשם ששה דברים הזבח נזבח (זבחים מו:) ושנים מהם לשם ריח² ולשם ניחוח, וזה ליכא בזמן החורבן. וכיון שכן, אע"פ שחל הקרבן, מ"מ לא קיים דין הקרבן כתיקונו, ומשום הכי לכתחילה אין מקריבין קרבנות בזמן הגלות.

ועפ"ז אפשר לבאר את נוסח הברכה של ליל הסדר לפני שתיית כוס שני, 'ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון'. דהנה כתב הנצי"ב, שגם אחר חורבן ביהמ"ק המשיכו להקריב קרבן פסח ביירושלים במקום המקדש. ובהכרח צ"ל שבנו מזבח שעליו יזרקו את הדם. וא"כ קשה, מדוע לא הקריבו גם שאר קרבנות?

ומתריץ הנצי"ב, שבשאר הקרבנות כתוב 'לריח ניחוח', ובתוכחה כתוב 'ולא אריח בריח ניחוחכם'. ולכן שאר קרבנות

מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא.

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קידשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר (ויקרא כו:לא) "והשימותי את מקדשיכם", ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים. אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש, ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. ועיי"ש עוד.

אבל הראב"ד (שם הי"ד) חולק על הרמב"ם וסובר ממש להיפך, שקדושת ארץ ישראל נשאר לעולם לענין שביעית ומעשרות, ואילו קדושת ירושלים והמקדש בטלה. וז"ל: שאני אומר שאפי' לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קידשה לעתיד לבוא, לא אמר אלא לשאר ארץ ישראל, אבל לירושלים ולמקדש לא אמר, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם, כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו, עכ"ל. ועיין שם בכסף משנה.

ואכן הכפתור ופרח מביא בשם הר"ח מפאריז שאמר, שכשיבוא לירושלם יקריב קרבן, דקרבן ציבור הותר בטומאה, ואפי' לבנות מזבח מותר בטומאה לצורך קרבן

² הספרדים נוהגים להריח בשמים בשעת הברית מילה, כי הוא כעין קרבן, שהאב מקריב כביכול את בנו להשי"ת, והקרבן צריך להיות לשם ריח ולשם ניחוח, ולכן הם מריחים בשמים בשעת הברית מילה.

לו, זהו עצה 'לאורך ימים' - אפי' עתה בזמן הגלות, ורפח"ח. ובאמת גם עצת התורה יש לנו גם עתה בזמן הגלות, וכמו שאמרו חז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה.

ולדרבננו אפשר לבאר מה שאמר יעקב אבינו בפרשתו, "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים". כלומר, 'אנכי לא ידעתי' שאפילו עתה כשעוד אין ביהמ"ק במקום הזה, ואפי' בזמן החורבן כשלא יהיה מקדש בפועל במקום הזה, מ"מ יש ה' - כלומר מ"מ יש עצת השי"ת, יעשה תשובה ויתכפר לו, ואפשר לעסוק בתורת הקרבנות ונחשב כאילו הקריב קרבנות בפועל.

ואח"כ אמר 'מה נורא המקום הזה', כי כאן הולכים להקריב הקרבנות שזהו עצת התורה לכפרת העוונות, אמנם 'אין זה כי אם בית אלקים', כלומר עצת התורה אינה מתקיימת רק כשיש בית אלקים בנוי.

כל בנין הבית המקדש היה כדי שטלל להתקיים בגלות

ויעקב אבינו הסיק ואמר, 'וזה שער השמים'. ואפשר לבאר עפ"מ שכתב הישמח משה בפ' פקודי, עה"פ של ההפטרה, "ה' אמר לשכון בערפל" (מלכים א' ח:יב), דעיקר בנין הבית היה בשביל החורבן והגלות, שאלמלא רושם השראת שכינתו במקום הנבחר, כאמרם (ש"ר ב' ב') לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי, ח"ו לא היו יכולים להתקיים. רק ע"י שגם עתה כביכול שורה שם בערפל, זו היא מעמדן ומצבן של ישראל, והבן.

ועפ"ז יש לבאר דזהו מה שאמר יעקב אבינו 'וזה שער השמים', כלומר, כל טעם בנין הביהמ"ק הוא כדי שבמקום הזה ישאר שער השמים והשראת השכינה אפי' לאחר החורבן.

שמטרתם ריח ניחוח, לא יכלו להקריב אחר החורבן גם אם היתה אפשרות להקריבם כאשר אין הבית קיים. ורק קרבן פסח, שלא נאמר בו 'לריח ניחוח', אלא הוא זכר לנס שפסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים - אותו בלבד אפשר להביא גם לאחר החורבן.

ועפ"ז מבאר העמק ברכה, דזהו הכוונה בנוסח הברכה 'אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון', כלומר אף שגם עכשיו בימי הגלות אפשר להקריב קרבן פסח, בכל זאת אנו מבקשים שנקריב קרבן פסח שנתנית דמו תהיה לרצון, דהיינו שיהיה בו גם ריח ניחוח, כשיבנה בית המקדש ויחזור ה' שנית לחפור בנו.

עצת ה' - יעשה תשובה ויתכפר לו לעולם תעמוד אפי' בזמן הגלות

והנה איתא במדרש (אוצר מדרשים פסיקתא) שאלו לחכמים, נפש החוטאת מה ענשה? אמרו, "חטאים תרדף רעה" (משלי יג:כא). שאלו לנבואה, החוטא מה ענשו? אמרה, "הנפש החוטאת היא תמות" (יחזקאל יח:כ). שאלו לתורה, חוטא מה עונשו? אמרה, יביא אשם ויתכפר לו, דכתיב "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא א:ד). שאלו להקב"ה, חוטא מה ענשו, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו, דכתיב "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" (תהלים כה:ח), ע"ש.

ועפ"ז מבואר בספה"ק אוהב ישראל את הפסוק (שם צג:ה) "עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש ה' לאורך ימים". 'עדותיך' קאי על התורה. והנה התורה אמרה שהחוטא יש לו להביא אשם, ורק אז יתכפר לו. ועל זה אומר הפסוק, 'עדותיך' - העצה של התורה הק' 'נאמנו מאד', אך הוא עצה טובה רק 'לביתך נאווה קודש' - בזמן המקדש. אבל 'ה' - העצה של השי"ת, יעשה תשובה ויתכפר

ומשוכלל לעתיד לבוא, כמד"א (תהלים קמז:ג) "כי חזק בריחי שעריך".

והכוונה אולי בהקדם דהיינו שהראה לו הקב"ה ד' גלויות, ומזה ראה שע"י הבית המקדש ישארו מעמדן ומצב של ישראל. וכמ"ש בספר ישמח משה (פ' פקודי) או יאמר "ה' אמר לשכון בערפל" (מלכים א' ח:יב), דעיקר בנין הבית היה בשביל החורבן והגלויות, שאלמלא רושם השראת שכינתו במקום הנבחר כמאמרם (ש"ר ב' ב') לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי, ח"ו אין היו יכולים להתקיים רק ע"י שגם עתה כביכול שורה שם בערפל - זו היא מעמדן ומצבן של ישראל, והבן.

גם יש לומר כי כבר אמרו חז"ל עה"פ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה:ח), ודרשו 'בתוכה' לא נאמר אלא 'בתוכו' של כל א' וא'. וראיתי בנועם מגדים (הובא בילקוט הגרשוני, וכעין זה עיין במגיד משנה פ' פקודי) שפירשו הכוונה דהקב"ה ברחמי ובחסדיו המרובים בעת מצוק של בני ישראל אשר ח"ו היו ראויים וכו' "קרא עלי מועד לשבור בחור" (איכה א:טו), ודרשו חז"ל (הביאו רש"י כע"ז קידושין לא:) איסתייעא מילתא - בעודו גחין לפניו, שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו. וי"מ שמקרא זה לבדו דרש 'מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך וגו'' - 'קינה לאסף' מיבעי ליה. ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר "כלה ה' את חמתו וגו' ויצת אש בציון" (איכה ד:יא). וממילא אחרי שראה יעקב אבינו כל הגלויות ונשארו כלל ישראל, אמר 'אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים'.

אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד

עוד אפשר לבאר עפ"מ שאמרו בגמ' (ברכות ח.), מאי דכתיב (תהלים פז:ב) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב"? אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, ע"כ.

והנה יעקב אבינו ראה אז כל הגלויות של ישראל, ולכן אמר 'זוה שער השמים', כלומר, בימי הגלות רק זה ישאר להקב"ה בעולמו, שער השמים - שערים המצויינים בהלכה, כוללים ובתי מדרשות שעוסקים בהם בהלכה למעשה, שבזה יכולים להשלים תכלית הבריאה תמיד.

יעזור השי"ת שנוכה ללמוד לשמה בלי מכשול, ונוכה לסייעתא דשמיא בכל הענינים.



"וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי: ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" (כח:טז-יז). ובמדרש (ב"ר פ' ויצא ס"ט ד') א"ר שמעון בן יוחאי, אין בית המקדש של מעלן גבוה מבית המקדש של מטן אלא י"ח מיל. מ"ט, וזה שער השמים - מנין 'וזה'. ד"א, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, ויירא מה נורא המקום הזה - זה בנוי, המד"א (תהלים סח:לו) "נורא אלקים ממקדשיך". ו"אין זה" - הרי חרב כמד"א (איכה ה:יז) "על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו". "כי אם בית אלקים" - בנוי

יום ה' - שיעור חומש רש"י

על עצים ואבנים של הביהמ"ק, ולא עליהם. ועי'ז' ושכנתי בתוכם' - בתוך כל אחד ואחד, כיון שיתקיימו ולא ימותו. ונמצא, שעצם בניית הביהמ"ק היה כדי להציל את כלל ישראל מגזירת כליה, כי ע"י שיהיה ביהמ"ק, יהיה אפשרות לשפוך את החימה על העצים והאבנים ולא על כלל ישראל.

ועפ"ז אפשר לפרש את הפסוק והמדרש הנ"ל. 'ויירא' - יעקב נתיירא מאד כשראה שהביהמ"ק עתיד להיחרב, אך ניחם את עצמו ואמר 'אין זה כי אם בית אלקים', פי' הקב"ה ישפוך חמתו רק על הביהמ"ק שהוא עצים ואבנים ולא על כלל ישראל, וזה שער השמים' - עי'ז' מתקיימים כלל ישראל לעולם ולנצח נצחים.

יש להתעורר מכל דבר ששומעים או רואים

והנה על מה שאמר יעקב 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי', פירש"י, 'ואנכי לא ידעתי' - שאילו ידעתי לא ישתני במקום קדוש כזה. והספורנו כתב, ואנכי לא ידעתי - שאילו ידעתי הייתי מכין עצמי לנבואה, ולא כן עשיתי.

עוד יש לבאר, דהנה ידוע דברי הבעל שם טוב בענין השגחה פרטית, שכל דבר שהאדם שומע או רואה - הכל הוא בהשגחה פרטית, כדי שילמד מזה איזה דבר לעבודת ה'. ואפי' כששומע איזה דבר מגוי, יש להאמין שהגוי הוא שליח מאת ה' להשמיעו דבר זה,^א ויש לו ללמוד מדברי הגוי איזה לימוד לעבודת ה'.

עיקר בניית בית המקדש היה להצלת כלל ישראל מגזירת כליה

בפרשתן נאמר (בראשית כח:טז-יז) "וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים". ובמדרש (ספרי, וזאת הברכה שנ"ב), וכן אתה מוצא ביעקב שראה אותו [את הביהמ"ק] בנוי וראה אותו חרב וראה אותו בנוי, שנאמר "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה" - הרי בנוי, "אין זה" - הרי חרב, "כי אם בית אלקים וזה שער השמים" - הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבוא, ע"כ.

אפשר לבאר דברי המדרש עפ"מ שכתב הנועם מגדים עה"פ (שמות כח:ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ופירש האלשיך הק', ושכנתי 'בתוכם' לא נאמר, רק ושכנתי 'בתוכם', בתוך כל אחד ואחד. ומבאר הנועם מגדים הכוונה בזה, דהנה כשחטאו ישראל בזמן המקדש, עשה הקב"ה חסד גדול לכלל ישראל, שכילה חמתו על עצים ואבנים בחורבן הבית ולא עשה כליה בכלל ישראל. וכמ"ש במדרש (איכ"ר ד' י"א) אמרו לאסיף, הקב"ה החריב את מקדשו, ואתה יושב ומזמר? אמר להם - לכך אני מזמר, ששפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים ולא על ישראל.

וזהו כוונת הפסוק, 'ועשו לי מקדש' כדי שיהיה קיום לכלל ישראל, ולא יהיה נגזר עליהם כליה רח"ל, כי הקב"ה ישפוך חמתו

^א ושמעתי על זה סיפור נורא מהרה"ק רבי שלמה מבאבוב בסעודת ראש חודש כסלו שנת תש"מ: כשהתולדות יעקב יוסף נתקרב אל הבעל שם טוב, ישב בביתו של הבעש"ט, ולימדו אז הבעש"ט יסודות החסידות, שיש השגחה פרטית בכל דבר שהאדם רואה או שומע או מדבר, והכל קיבל התולדות יעקב יוסף בלב שלם.

פתאום נכנס גוי אל ביתו של הבעש"ט, גוי שהיה עבודתו לתקן תיקונים בבתים. וניגש אל הבעש"ט,

"ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא וגו'". ומבאר התרגום יונתן, ורבקה שמעת - ברוח קודשא. ואפשר לומר דזה גופא הוא רוח הקודש, כשהאדם יודע ומאמין באמונה שלימה שכל דבר קטן שהוא שומע הוא בהשגחה פרטית,^ב והוא מקבל בזה שליחות מן השמים.

וזה היה אצל רבקה, ששמעה איך שיצחק

ואפשר לומר דזהו כוונת הפסוק (קהלת יב:יג) "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם". פי' זהו כל האדם, שלאחר ששומע איזה דבר או רואה איזה דבר, הסוף דבר יהיה שישמע מן הכל לימוד ליראת ה' ושמירת המצוות - 'את האלקים ירא ואת מצותיו שמור'.

ובמו' שנאמר בפ' תולדות (בראשית כז:ה)

ושאל אותו אם יש כאן בבית איזה דבר הצריך תיקון. ענה לו הבעש"ט, לא. והגוי יצא מן הבית. בצאתו, אמר הבעש"ט להתולדות: גם דבר זה הוא בהשגחה פרטית, ויש לנו להאמין באמונה שלימה שהגוי היה שליח מן השמים לעורר אותנו לתשובה, שנחקור בדרכינו אם יש לנו איזה דבר הצריך תיקון ותשובה.

כשמוע התולדות דבר זה, התנגד לחידוש זה - איך יתכן שהשכינה יתלבש בתוך גוי, ושהגוי הוא שליח מן השמים, הלא הגוי הוא מהשלשה קליפות הטמאות, ואיך יתכן דבר כזה. הבעש"ט הסביר לו דבר זה עוד ועוד, שאפי' הרע נעשה כסא לטוב, והיינו, שכיון שהיהודי מתעורר לטוב מדברי הגוי, נעשה הגוי והרע כסא והטוב ההוא שנתעורר לזה, ועי"ז יש כמעט עלייה להרע, והביא על זה ראיות. אך התולדות עמד על דעתו, שלא יתכן דבר כזה, ושבשום אופן אינו מסוגל להבין דבר כזה.

עד שעמד התולדות על רגליו ואמר: אם אתם סבורים כך, שהגוי הוא שליח מן השמים, א"כ איני יכול לקבל מרותכם ולהיות תלמידכם! ופנה לצאת מן הבית. אמר לו הבעש"ט: "דו קענסט פארשטיין, נאר דו ווילסט נישט" - [אתה יכול להבין דבר זה, רק אינך רוצה]! התולדות יעקב יוסף לא הגיב כלום על דיבור זה, ויצא מן הבית שלא על מנת לחזור ...

כשיצא מביתו של הבעש"ט והלך ברחוב העיר בחזרה אל ביתו, היה כל כולו שקוע במחשבותיו, על דבר הויכוח שהיה לו עם הבעש"ט. באמצע, עורר אותו גוי אחד ממחשבותיו, כשמראה לו על העגלה שלו שהיתה מליאה עם קש שנתהפכה, וביקש הגוי מהתולדות שיעזור לו להעמיד העגלה בחזרה, ולהעמיס את כל הקש על העגלה. התולדות שהיה שקוע במחשבותיו, ענה להגוי, שהוא לא יכול לעזור לו כעת. צעק עליו הגוי: "דו קענסט, נאר דו ווילסט נישט".

כשמוע התולדות דיבורים אלו יוצאים מפי הגוי, השתאה מרוב התפעלות והתרגשות, הלא עכשיו ראה עין בעין שהבעש"ט צודק, כי הנה הוא רואה בחוש, שהגוי היה שליח מן השמים לחזור ולומר לו דברי הבעש"ט, "דו קענסט פארשטיין, נאר דו ווילסט נישט". מיד רץ בחזרה לבית הבעל שם טוב ואמר לו: 'מורי ורבי, אני מקבל מרותך עלי', וסיפר לו כל המעשה. ומאז, נהיה לתלמידו המובהק.

ולבי אומר לי, שהגוי לא היה אחר מאליהו הנביא ... שהומינו הבעש"ט שיוכיח להתולדות כדבריו. אך מזה גופא יש לנו ללמוד, שכמו אצל אליהו הנביא אנו מבינים שהוא שליח מהשי"ת, כך יש לנו להאמין שכל גוי האומר לנו דבר הוא שליח מן השמים.

^ב הרה"ק משינאווא זי"ע הלך פעם ברחוב באמצע השבוע, ושמע איך שגוי עומד ומכריז שיש לו פירות למכור עבור סכום כסף. והיה בעת סעודה שלישית בשבת קודש שלאחר זה, סיפר הרה"ק לנוכחים מה ששמע מהגוי, ועל זה אמר את התורה, תורה שלימה! כי היה חי עם האמונה בהשגחה פרטית, שכל דבר קטן ששומעים ואפי' מגוי, הכל הוא בהשגחה פרטית ומדוקדקת.

כאילו קיבל כבר היסורים הקשים והמרים, כיון שתכלית שניהם אחת הוא, לעוררו לתשובה.

ועפ"ז פירש בעל נועם אליעזר מסקולען זי"ע מה שכתב רש"י (ויקרא ו:ב) 'ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס'. היינו, דמי שאינו מתעורר לתשובה מבחינת 'חסרון כיס', מזה שצריך להושיט את ידו פעם שניה לכיס, לאדם כזה צריך הכתוב לזרז ביותר', היינו שמוכרחים להביא עליו יסורים יותר גדולים, כדי שלפחות יסורים הללו יעוררו אותו לתשובה.

וזהו מה שדקדק הרה"ק הלב שמחה ואמר א' היימישער' מבין אפילו בתנועה. אבל מי שאינו היימישער, רק הוא גוי גמור, לא די שאינו מבין ע"פ תנועה, רק אפילו כשכביכול השי"ת בכבודו ובעצמו מדבר אליו ברור, איננו מבין.

ובכמו שרואים בפרשתן אצל לכן, שאמר ליעקב אבינו (בראשית לא:כט) "יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע". ומקשה הערבי נחל (ויצא דרוש א') ויש לתמוה, מאחר שהשי"ת הזהירו, א"כ אין לאל ידו.

ומתריץ הערבי נחל, דהנה השי"ת אמר ללכן "השמר לך מדבר עם יעקב וגו'". הנה הזהירו שלא ידבר אליו רע, ולא הזהירו עדיין לבלתי עשות לו רע. והוא, כי מובן הדבר מפאת קל וחומר, שאם על דיבור רע הוא מקפיד, כל שכן על עשות לו רע. אולם לכן מצד א' אחר, אשר הוא מסטרא דידיה, התיר לעצמו עשיית רע מאחר שלא הזהירו עליו. ע"כ.

ורואים מזה, שהגוי אפי' כשכביכול השי"ת בכבודו ובעצמו מזהירו בדרך ברור, מ"מ אין

אבינו אומר לעשו שהוא רוצה לברכו, והבינה ב'רוח קדשה' שלא שמעה את הדיבורים על חינוס, רק הוא בהשגחה פרטית ולימוד מן השמים שתעשה איזה דבר נגד זה, ולכן ציוותה על יעקב בנה לעשות כל המעשה ולקבל את הברכות.

הרשע אינו מתעורר אפילו כששומע כביכול מפי השי"ת עצמו

והנה מסופר על הרה"ק הלב שמחה מגור זי"ע, שבכל פעם כשהיה מגיע אצל כותל המערבי, לא היה מתעכב שם כלל וכלל, רק היה ניגש לכותל ונשק את הכותל ומיד חזר. פעם שאל אותו איש יהודי אחד, למה הרבי מתנהג כ"כ מהר. ענה לו הרבי, "א היימישער פארשטייט אויפ'ן ווינק". כלומר, להשי"ת לא צריך להרבות בתפילות, כי כביכול השי"ת מבין מיד ע"י תנועה קטנה שהאדם עושה.

ואפשר להשתמש עם הפתגם הזאת גם לענייננו - "א היימישער פארשטייט אויפ'ן ווינק", שצריכים להבין מיד ע"י כל תנועה קלה, שהכל הוא בהשגחה פרטית מאת השי"ת. וכמו דא' מהבעש"ט (פ' לך לך אות ל"א) שהחכם מאמין באמונה שלימה שכל דבר קטן שנקרה אליו הוא בהשגחה פרטית. ולכן אפי' כשיש לו יסורים קטנים וקלים, הוא יודע שמאת ה' באה לו זאת כדי שיתעורר לתשובה, והוא שב מיד בתשובה, ובזה מונע מעצמו יסורים אחרים, גדולים וקשים. כי כיון שכבר נתעורר לתשובה מהיסורים הקלים, שוב אינו נצרך ליסורים גדולים.

וזהו דאיתא בגמ' (ערכין טז:) עד היכן תכלית יסורין? אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים, ע"כ. והביאור בזה, שאם הוא מתעורר לתשובה מהיסורים הקלים הללו, שנצרך להושיט עוד פעם את ידו לכיס, הוא משלים בזה תכלית היסורין. וזה נחשב

יעברו על דברך, כי זה היה זר בעיני משה שיהיה אדם בעולם שיעבור על ציווי הבורא יתברך, כי משה היה במדריגה גדולה, והיה סבור שאי אפשר לאדם בעולם שיעבור על ציווי הבורא יתברך.

וזהו "ויאמר אליו ה' לך רד וגו'", השי"ת אמר למשה אתה במדריגה גדולה ואתה תמיד דבוק אלי, לכן קשה לך איך אפשר לעבור אדם על ציווי שלי. לך רד, כלומר רד ממדריגתך ותראה שבמדריגה התחתונה יכול אדם לעבור על ציווי שלי, ולכן לך פעם שנית והעד בס. עכלה"ק.

ואפשר להוסיף על זה, ד'משה' עם הכולל עולה בגימטריא 'רצון'. ונרמז בזה שזה היה המהות של משה רבינו, שהיה לו רק רצון אחד לעשות רצון השי"ת, ולא היה לו כלל רצון עצמי, רק היה מבטל את רצונו לגמרי לעשות רק רצון ה'.

ע"י הבת קול שיוצאת בכל יום יש להאדם הרהורי תשובה

והנה אתפשטותא דמשה הוא בכל דרא ודרא (תיקוני ק"ב ע"א), ולכן יש לנו לאחוז את דרכו הקדושה של משה רבינו, ולהתעורר מכל מה ששומעים כי הכל הוא בהשגחה פרטית, ולא לעשות פלפולי סרק כדרכו הטמאה של לבן הרשע, ולומר שהיות ולא נצטוו בפירוש מפי השי"ת, אין הוא מחויב להתעורר משום דבר חלילה.

ובזמן שכתב התולדות יעקב יוסף (פ' ויקרא), דהקשה מורי הבעש"ט, מה שאמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ב) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת וכו'. ממה נפשך - אם אי אפשר שישמע שום אדם הכרזת זה, א"כ למה יוצא בת קול כלל. ואם אפשר שישמע, א"כ מאי

הגוי מבין, ועושה פלפולי סרק להתיר לעצמו לעשות ההיפך ממה שצוה אותו ה', וממשיך לומר "יש לאל ידי לעשות עמכם רע" - הוא נשאר אותו לבן.

משה רבינו לא היה מסוגל להבין שיש מציאות שלא לעשות רצון ה'

משא"כ להבדיל אלף אלפי הבדלות אצל משה רבינו, היה בהיפוך גמור מן הקצה אל הקצה. וכמו שנאמר (שמות יט:כא-כד) "ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יחרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב וגו' ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך וגו'".

ומבאר הקדושת לוי (פ' יתרו) דהנה משה רבינו ע"ה היה מאמין בדברי הבורא יתברך באמונה גדולה ושלמה, והיה מקיים דברי הבורא יתברך בזריות גדול תיכף כששמע הציווי. והנה משה רבינו ע"ה היה סבור כמו שהוא מאמין לדברי הבורא יתברך ואינו עובר על דבריו, כן האמונה וההנהגה בלב כל איש ישראל.

ובאמת אין אנו במדריגה גדולה כמשה רבינו ע"ה, "אשר ידעו ה' פנים אל פנים וגו'" (דברים לד:י), והיה רואה תמיד כל עת גדולת הבורא יתברך שמו, והיה לו אמונה חזקה לשמור הציווי אשר יצא מפי ה', ושללא לעבור ח"ו על רצונו, כי היה תמיד דבוק בה' והיה במדריגה גדולה.

וזהו הרמז בפסוק הנ"ל, "ויאמר ה' אל משה רד העד בעם וגו' ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות וגו' כי אתה העדותה וגו'", כלומר משה אמר אל ה' למה אשוב לומר עוד להם, כיון שצוית להם פעם אחד בודאי לא

¹ כשהיינו ילדים צעירים, היה כ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע מעורר אותנו בבוקר, ומי שהיה מוכן

יעכבהו? איהו עד חרן אזל כדאמרין בפרק גיד הנשה (חולין צא:), וקרא מוכיח "וילך חרנה", כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו? יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ.

ורואים מזה, שכל עוד אין מתעוררים בעצמם מכל מה שרואים ושומעים, אין מעוררים שוב את האדם שיתעורר בעל כרחו. ולכן לא עיכבו את יעקב אבינו בהר המוריה, כיון שהוא לא נתעורר מכח עצמו להתבונן למה נסבב מן השמים שיעבור בדרך הר המוריה. ורק כשהגיע לחרן, אז התבונן למפרע למה נסבב לו מן השמים לעבור דרך הר המוריה, והבין שבודאי היה זה בהשגחה פרטית מן השמים, לעורר אותו שיתעכב ויתפלל במקום שהתפללו אבותיו. ולכן יהב דעתיה למהידר, ונעשה לו נס וקפצה לו הארץ.

ועפ"ז אפשר לפרש את הפסוק, דזהו מה שאמר יעקב אבינו "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי", כלומר, לא ידעתי שיש לשים לב בכל מקום שעוברים ד"ש ה' במקום הזה", כלומר, שזמן השמים סיבבו בדוקא שתעבור דרך המקום הזה, שאילו ידעתי לא הייתי ממשיך בדרכי, רק מיד הייתי עוצר ומתפלל במקום שהתפללו אבותי. וזהו מה שאמר, "אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים", כלומר, כל בית שרואים ונקלעים לשם, צריכים לדעת שהוא בחינת בית אלקים ומן השמים שילחוהו לשם.

טעמא לא נשמע, שאם יאמר אדם ששמע ידונו אותו כנביא השקר.

וביאר הבעש"ט, כי למעלה אין אומר ואין דברים – רק עולם המחשבה, א"כ מה שמגיע לאדם הרהורי התשובה הוא מן הכרוז וכו', ודפח"ח. הרי כי אם יטה אוזן לשמוע קול הקריאה והכרוז, אפשר לכל אדם שישמע, והיינו במחשבה.

אמנם אם הוא בר דעת להבין שזהו המחשבה הוא קול הכרוז, והבת קול ממנו יתברך בעצמו ע"י התפשטותו בעולמות עד שמגיע למחשבת אדם זה, ויטה אוזן לשמוע כלמודים לשמוע ולעשות, אזי יוסף ה' דבר עמו איך יתנהג בדרכי ה', כמו שנאמר (תהלים כה:ח) "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך וגו'". משא"כ לאחרים, כשבאין לו הרהורי תשובה מהכרוז, נתעצב והולך לבית היין, לומר תנו שכר למרי נפש (עי' משלי לא:ו), עכלה"ק.

ורואים מזה שוב הנקודה הנ"ל, שבודאי הבת קול יוצאת, אך צריכים להטות אוזן ולשמוע ולהתעורר מכל תנועה ומכל דבר קל ששומעים או רואים, ומכל דבר שנסבב לו לעשות, שהוא בהשגחה פרטית לעורר אותו לאיזה דבר.

זאנכי לא ידעתי

שיש להתעורר מכל מקום שעוברים שם

וזהו מה שפירש"י בפרשתן (כח:ז), ואם תאמר, וכשעבר יעקב על ביהמ"ק מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים

בראשונה, היה לו הזכיה רבתי ללוות את אאמו"ר למקוה. פעם אחת [נדמה לי שהייתי אז בן 10 שנים] כשנפלה הזכיה הגדולה בחלקי, שאלתי בתמימות את אאמו"ר, אם הוא שומע את הבת קול, וענה לי שלא בכל יום הוא שומע את זה ... ושאלתי אותו אם ברוב פעמים הוא כן שומע את הבת קול, וענה לי, כן! אך לא בקביעות.

נמצאים בחודש כסלו, ובבחינה אחת כל הימים של חודש כסלו שייכים לחנוכה, כדאיתא בזהר הק' (תיקון י"ג דף כט.) שיש בקריאת שמע שתי יחודים - יחודא עילאה ויחודא תתאה. הפסוק הראשון שיש בזה כ"ה אותיות נקרא יחודא עילאה, וברוך שם וכו' שיש בזה כ"ד אותיות נקרא יחודא תתאה.

ומבאר הזהר הק', דהכ"ד יום מתחילת ר"ח כסלו ועד חנוכה, הוא נגד היחודא תתאה של 'ברוך שם', ואז היה המלחמה והניצוח עם יון, וביום כ"ה כסלו המורה על היחודא עילאה, שיש בו כ"ה אותיות, אז נעשה הנס הגדול. ולכן זה נקרא חנוכה, חנו-כ"ה. ונמצא שגם הימים הללו הם ימי ההכנה לחנוכה וכבר חלק מהיו"ט של החנוכה, כי בימים הללו ניצחו החשמונאים את היוונים ע"י ניסים גדולים.

ורואים מהזהר הקדוש שיש שייכות בין ימי ההכנה לחנוכה, וימי החנוכה, להיחוד של קריאת שמע, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. ולכן דייקא בימים הללו צריכים להתעורר לענין הנ"ל של השגחה פרטית. והוא שמע ישראל, כל אחד מישראל צריך לשמוע מכל דבר שהוא רואה ושומע, שה' אלקינו ה' אחד, והכל הוא בהשגחה פרטית.

יעזור השי"ת, "נתת ליראיך נס להתנוסס" (תהלים 110:5), זה חודש של ניסים, אשר עשה ניסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה מתעורר שוב הניסים הגדולים, ומכח זה נעשה עת רצון גדול. יעזור השי"ת שיושפע התעוררות רחמים וחסדים, ויושעו בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, אריכות ימים ושנים שידוכים טובים ופרנסה בניקל, שמחת החיים והרחבת הדעת, ונוכה להגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

יש לנו להתעורר שאנחנו כבר קרובים מאד לביאת המשיח

ומובן מאליו שיש לנו לקיים כל זה הלכה למעשה, להתעורר מכל דבר ודבר. ולדוגמא, היום ששומעים כל הזמן על הצרות והגזירות החדשות שיוצאים על כלל ישראל יוקר המחיה, המחיר של כל דבר עולה ומתייקר, זה צריך לעורר אותנו לדברי הגמ' (סוטה מט:) בעקבות משיחא חוצפא יסגא, ויוקר יאמיר.

הרי שיש גמרא מפורשת שעוד יגיע זמן שהיוקר יאמיר, ושהזמן ההוא נקרא "עיקבות משיחא". והגם שגם לפני כמאה שנה כבר היה בחינה זו של יוקר יאמיר, אך היום רואים שכבר מתקיימים כמעט כל הסימנים של עיקבות משיחא. ובכן כמה יש לנו להתעורר מזה, שאנחנו עומדים כבר קרוב קרוב מאד לביאת המשיח, וכבר צריכים לעשות הכנה בפועל לקבלת פני משיח צדקנו.

זה היה מידתו ועבודתו הקדושה של כ"ק אאמור'ר הגה"ק זי"ע, שתמיד היה משתוקק עד מאד לביאת המשיח. פעם אחת כשהוא ביקר אצל מרן הרב שך, בעל האבי עזרי צדק"ל, אמר לו אאמור'ר שהראשי ישיבות הזקנים צריכים לדאוג שמשיח כבר יבוא. ענה לו הרב שך, איך ווייס, איך בין נאך ניט גרייט! - אני יודע, אבל אינני מוכן! ענה לו אאמור'ר, נו, וכי בשביל זה אין המשיח צריך לבוא ח"ו? ושתק הרב שך ונראה בת שחוק על פניו.

ולדבר זה אנו צריכים להתעורר עתה כשרואים שהיוקר יאמיר, להכין את עצמינו לקראת ביאת המשיח, ולהיות מוכנים ועומדים ומחכים לביאתו בקרוב ממש.

ימי ההכנה לחנוכה

יש להתעורר לאמונה בהשגחה פרטית

הנה ימי החנוכה מתקרבים ובאים, כבר

שנת תשפ"ה

קידושא רבה

ללידת לאה בת ר' יוסף קליין ב"ר יעקב יחיאל
ב"ר הרה"ח דודי ר' צבי שליט"א

שניהם לדבר אחד נתכוונו, וכמו שהאמהות
המה 'מנשים באהל תבורך', כמו כן יעל.

וי"ל דהנה בזכות זה נולד יששכר, קדושת
התורה. ועיין בספה"ק בני יששכר (מאמרי
חודש אייר מאמר ג') שהביא מ"ש בדרושי
חנוכה (כסלו טבת מאמר ה' אות א') עה"פ
"הדודאים נתנו ריח וגו'" (שיה"ש ז:יד)
שדרושו חז"ל על יששכר עמוד התורה
הנולד ע"י סיבת הדודאים. וזהו 'הדודאים
נתנו ריח' טוב בעולם (שהש"ר שם), ויתר
הפסוק אינו מתפרש לפי זה.

ופירשנו בזה, דהנה קי"ל יום שנתעברה בו
לאה אמנו עיבור יששכר היה בליל חג
השבועות, עיין באלשיך עה"פ "וילך ראובן
בימי קציר חטים" (בראשית ל:יד) הוא
שבוועות. וכן הוא בתרגום יונתן, ואזל ראובן
ביומי סיון, ועל כן נולד מזה יששכר עמוד
התורה, עי"ש.

התורה בא לחנניע היצר הרע

ויש להבין למה דייקא כאן זכתה לתורה,
ובפרט שלא היתה כ"כ בצניעות. אולי בדרך
צחות י"ל כי כתיב 'ותצא לאה', ובדרש כשם
שלאה יצאנית כך דינה יצאנית, וזה ענין
שייכות ליצר הרע. ובראתי יצה"ר בראתי
תורה תבלין כנגדה (קידושין ל:). וממילא
הוכרח להוליד יששכר התורה להינצל
מיצה"ר.

ואולי יש לומר עוד כוונה בזה, כפי מה
שחננו השי"ת בטעם למה אמרז"ל (נדה ל:)
שהקב"ה לומד כל התורה עם תינוק במעי

"וישמע" אלקים אל לאה וגו' ותקרא שמו
יששכר" (ל:יז-יח). והנה בתורה"ק (לד:לא)
"הכוונה יעשה את אחותינו". הנה "ותצא
דינה בת לאה וגו' לראות בבנות הארץ"
(שם:א), ופירש"י שהיתה יצאנית כמו לאה.
וכתב מרן החתם סופר בתורת משה, חלילה
וחלילה שיזכיר לאה הצדקת לגנאי, ויתלה
הקלקלה במקולקלת, רחמנא לצילן מהאי
דעתא. אך נהפך כי אחזכ"ל "ותצא לאה וגו'
ותאמר אלי תבא" (ל:טז), ועל זה נאמר
"וישמע אלקים אל לאה" ותלד את יששכר,
באר התורה, ש"מ כי שמע אלקים יציאת לאה
לקדושה בלי שום כוונה של הנאת עה"ז
ח"ו, לולי כן לא שייך 'וישמע אלקים אל
לאה', ומה שמועה שמע שיצאה לקלס אתנן
ח"ו.

אע"כ מבואר ומפורסם שהיתה יציאה קודש
לד', וככה יצאה בתה לראות בבנות הארץ
הבליהם ושטותיהם, והיא נפרדה ונבדלה
מהן ולא עשתה כמעשיהם, ע"ד שאחזכ"ל
פ"ק דע"ז (י:ז) שעברו בפתח של בית הזונות
לכוף יצר ולקבל שכר. וכך יצאה "לראות
בבנות הארץ" ר"ת 'הבל' ורעות רוח שלהם,
עי"ש עוד.

ובדרשות (מהר"ם בנעט דרוש ל"ז) "מנשים
באהל תבורך וגו'" (שופטים ה:כד). הנה
האמהות נקראו נשים צנועות, ואפ"ה מצאנו
(בראשית ל:טז) "ותצא לאה לקראתו", אלא
שכוונתה להוליד יששכר מן יעקב כידוע.
והנה לאה הולידה יששכר, ויעל הצילה
יששכר, שהוא ברק ואנשי מלחמתו. א"כ

לשבת חוה"מ של פסח) "מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחורן אשקך וגו'" (שיה"ש ח:א). ונ"ל עפ"י מאמר הגמרא שהקב"ה מלמד את האדם כל התורה בעוד שהוא במעי אמו, וכיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכח כל התורה שלמד כו'. וזה פירוש הפסוק, מי יתנך כא"ח לי, שהקב"ה אומר לאדם הלוואי מי יתנך שתהיה לי כאח, א"ח בגימטריא ט', כלומר כמו שהיית לפני במדרגה בתשעה ירחי לידה. הלוואי 'אמצאך' שתהיה במדרגה זו 'בחורן', כלומר ביציאתך לאויר העולם תשיג ותגיע אל מדרגה זו. אז אשק"ך, כלומר אשפיע לך כל טוב. ע"כ הבת עין.

ובבמ"ש הלימוד לתינוק במעי אמו, כי נולד ע"י יצה"ר. ותורה תבלין כנגדה, הכוונה כמו שאמרו (סוטה כא). תורה מגינה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה.

אמו, רק כאשר יוצא "לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד:ז). וכן מצינו בגמ' (ע"ז ג.) דהקב"ה לומד כל יום עם העוברים. אמנם הכוונה כי הרי בלי יצר הרע לא נולד האדם, כדאי' (יומא סט:): דכאשר ביטל היצר הרע לא נולד אפי' ביצה לתרנגולת. וא"כ תיכף היצר הרע בא אל האדם. ועיין במחלוקת אנטונינוס ורבי (סנהדרין צא:): מתי נכנס היצר הרע אצל האדם. מ"מ היות כי "בחטא יחמתני אמי" (תהלים נא:ז) כו', א"כ תיכף צריך לימוד התורה שיציל אותו. וממילא מוכרח הקב"ה ללמוד עם כל תינוק קודם שנולד, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין.

וזהו התשובה להשאלה, כי הקב"ה לומד התורה קודם שנולד שיוכל להינצל כל ימי חייו מהיצר הרע. וזהו הכוונה 'תורה תבלין'.

ובכר כתב בספה"ק בת עין (ויקרא דרושים



סעודת רעוד"ר

כדברי רש"י, אבל הוא נדר, וענינו אם אשוב אל בית אבי אעבוד ה' המיוחד בארץ הנבחרת במקום האבן הזאת שתהיה לי לבית אלקים, ושם אוציא את המעשר. ויש בענין סוד ממה שאמרו (כתובות קי:): כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלהים:

אולי הכוונה, ונקדים המדרש (ב"ר ס"ח ב') "אשא עיני אל ההרים" (תהלים קכא:א), חס ושלוש לית אנא מובד סברי מן בריי שהולך לשידוך. יש להביא ממליצת זה"ק ראיתי בשם זה"ק בעל שיבת ציון זי"ע לפרש מה דאיתא בתהלים (קכא:ב) "אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי: עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ". דלפעמים רואים שיש אנשים

"אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך" (לא:ג). והוא תמוה, למה ה' הקב"ה בעת הישועה צריך לספר כל הענין הזה שיעקב יזכור שזה אותו השי"ת.

גם תחילת הפרשה אצל הנדר של יעקב אבינו בפסוק (כח:כא) "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש: ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים". ויש להבין הלשון 'והיה ה' לי לאלקים', מה כאן ההסתפקת בכלל.

ועיין רמב"ן והיה ה' לי לאלקים - איננו תנאי

מזכירין בברכת מעין שלש על הנסים. ולא אמנע מלהביא דבר יקר ששמעתי מהגאון ר' שמואל אליעזר שטערן שליט"א, רב מערב בני ברק בטעם למה לא תיקנו הזכרה ועל הנסים בברכת מעין שלש. דברכת מעין ג' היא מעין כל ברכת המזון, וא"כ ברכת על הנסים ג"כ רק מעין ההודאה. ולא תיקנו חז"ל מעין הודאה, כי זה פחיתות בהודאה, שלהודות צריך להיות בשלימות, דפח"ח ש"י.

בת ק' כבת כ' – קפיטל יענן ומזמור לתודה

ובכמו שראיתי פירוש בספה"ק אור המאיר הפסוק (דברים כה:ג) "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה". 'אבן' מרמז על האותיות כידוע מספה"ק. ופירש"י שם שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה, פי' שבשעה שהוא נוטל ומבקש מהשי"ת לא יהא בגדולה, פי' בכוונה יתירה ובחמימות, ומחזיר בקטנה, כשמודה להשי"ת על יצועתו לא יהיה בלא כוונה ובקריירות. וכמו ששמעתי אומרים בת ק' כבת כ', שבאותו אופן שמבקש מהשי"ת מזמור כ' "יענן ה' ביום צרה" – באותו אופן יודה להשי"ת שעזרו כשאומר מזמור ק' "מזמור לתודה".

אמונה ובטחון

אמננו לענ"ד כוונה עמוקה יותר בזה, כי כבר בעת יענן צריך להיות האמונה כמו בתודה, שיהיה מאמין אפילו בעת צרה שהקב"ה יעזרנו. "והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצר" (ישעי' לג:ו), פירש רש"י, את שהאמנת בהקב"ה בעתים [הרעים] שעברו עליך וציפית לישועה, היה לך לחוסן. וכך אומר הפסוק: האמונה והבטחון בעת צרה היו לישראל לחוזק ישועות לחכמה ולדעת. ולא כמו הטיפשים שלעגו ולא האמינו ובטחו בבני אדם, כי האוצר של האדם שהוא מבטחו הוא

שאינם מצליחים למצוא שידוך לזרעם משום שהם יחסנים, ולפי דעתם אין מתאים לפי כבודם להשתדך עם כל אחד ואחד.

ובאמת מצינו בגמרא (יבמות סג.) נחות דרגא ונסיב איתתה. דהיינו שהאדם צריך לרדת מיחסו ומדרגתו בשביל נישואין. וזה הכוונה שאם ישא עיניו אל ההרים, דהכוונה אל ההורים, וכדדרשין אל תקרי 'הרים' אלא 'הורים', דהיינו שאם יביט עיניו אל היחוס שיש לו, א"כ 'מאין יבוא עזרי' היינו העזר כנגדו, דאז לא יתאים לו להשתדך עם אנשים פשוטים.

ומסיים "עזרי מעם ה'", דיודע אתה מתי תוכל לגמור ולקבוע כשתעשה כמו שמים וארץ, כדמבאר בגמרא (סנהדרין צא.) "יקרא אל השמים מעל" (תהלים נד:ז) זו נשמה, "ואל הארץ לדון עמו" זה הגוף. למד מהקב"ה שבילל שמים וארץ יחד, דהיינו שגם בחינת שמים צריך להשפיל עצמו עד לארץ, ואז תזכה ל"שובע שמחות" (שם טז:יא), להקים דורות ישרים מבורכים והבן.

גם לא המניעות שאדם בונה לעצמו יפריעו לו לשידוך. יש אשר אינם יודעים כלל מה שרוצים – מרגיש עצמו ליחסן, עשיר, ותלמיד חכם, ומי ישוה לו ומי ידמה לו – ואיך ימצא שידוך מתאים? מתוך זה משהו זמן נישואיו. הרי הם לא הראשונים שחשבו כן. גם נרב ואביהוא חשבו כן, כמבאר בילקוט שהחטא שלהם היה שלא נשאו נשים, באמרם "אחי אבינו מלך, אחי אמנו נשיא, אבינו כהן גדול, אנו סגני כהונה, איזה אשה הגונה לנו?" – התנשאות זו הביאה להם עונש חמור רח"ל.

טעם שאין מזכירין על הנסים בברכת מעין ג'

והנה להודות להשי"ת צריך להיות בכל לבבו, וכמו שאומרים בנשמת. וראיתי בשו"ת משנ"ה (ח"ה סי' פ"א) אריכות בטעם שאין

התקוה ממנו, כי חסדי ה' יתרים על כל עון, ומרחם על כל הנכנס ומבקש רחמי.

ובידוע הסיפור מכ"ק אאדמו"ר הגה"ק זי"ע (פרסומא ניסא) במחנה בונא היה משרד לעובדים אשר תפקידו היה לטפל בתלונות שיש לעובדים וכיוצא בזה, ובידם היה להחליט לשנות את תפקידו של האסיר או להעבירו לקאמאנדא אחר וכדומה. גמרתי ברעתי ונכנסתי למשרד ואמרתי להם שהנני מן הצעירים החלשים, ולמדתי את מלאכת הבניה כדי שלא אצטרך לעבוד עבודה מפרכת, ועכשיו נתנו אותי בקאמאנדא מספר ששים ושלוש שהוא שטראף קאמאנדא, ואני כבר באפיסת הכוחות. לכן שאלתי ובקשתי שיעבירו אותי למחנה אחר.

הם כמעט לא התייחסו אלי. המשכתי ללכת למשרד ההוא יום יום ובקשתי שלכל הפחות יעבירו אותי לקאמאנדא אחרת, ולא רצו לשמוע אלי כלל. ועם כניסתי למשרד היה בא אחד וזורק אותי החוצה. כך היה מדי יום ויום במשך כמעט שבועיים ימים. ויהי היום בשבת קודש יצאנו לעבודה בבוקר וראיתי במקום העבודה גל של אשפה וקליפות תפוחי אדמה בלתי מבושלות בתוכו, ומחמת הרעבון הגדול עברתי שמה ולקטתי כמה מהקליפות מתוך האשפה.

רשע אחד תפס אותי בעבירה זו, ויחד עם הקאפו הרשע הרוצח מתחו אותי על ספסל, אחד ישב על כתפי והשני לקח עץ עב וארוך והכה אותי מאחור בכל מקום שאפשר קרוב למאה הכאות עד ששים ושש או שבע ספרתי ואחר כך הפסקתי לספור והיה כל גופי נפוח געשוואלעץ, וכמעט לא נשארה בי חיות כלל. ורק בבטחוני בהקב"ה ובעזרתו יתברך הצלחתי להכנס למחנה בשארית כחותי.

כשנכנסתי אל המחנה לא הלכתי כלל

יראת ה'. וכן בפסוק (תהלים לד:כב) "אהבו את ד' כל חסידיו אמונים נוצר ה'", ע"כ פרש"י שומר השי"ת המאמינים בישועתו וסומכים עליו, עכד"ק.

ושם (נ:טו) פירש"י, שזה הוא כבודי שאושיע את הבוטחים בי. וברש"י (לז:ג-ה) ורעה אמונה - תאכל ותתפרנס משכר האמונה, שהאמנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב: והתענג על ה' - התענג בתפנוקי' על משענתו של הקב"ה: גול על ה' דרך - גלגל עליו כל צרכיך.

וברש"י (ישעי' נ:י) אפי' צרה באה עליו יבטח בשם ה', כי הוא יצילהו. ובמשלי (כח:א) פירש"י: וצדיק אמיץ לבו בהקב"ה ככפיר אשר יבטח בגבורתו. ורש"י (נחמ"י י:א) ובכל זאת - ובכל הרעה הזאת הבאה עלינו אנחנו כורתים אמנה להקב"ה להאמין ולבטוח בו: וכותבים - ואנחנו כותבים בספר לקבל מלכותו עלינו למען תהיה לנו לעדות:

וב"ב בילקוט שמעוני (תהלים רמו תשל"ו) כתוב "למנצח לדוד מזמור, קוה קויתי ה'" (מ:א-ב) זהו שאמר הכתוב "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו" (ישעי' כה:ט). אין ביד ישראל אלא הקיווי, כדאי הן לגאולה בשכר הקיווי, ע"כ.

ובבר כתב רבינו יונה ז"ל (פירושו על משלי ג:כו) והנה נדבר על ביאור הבטחון, ודע כי הבטחון האמונה הברורה והתחזק הלב בישועות השי"ת והסמך עליה באמת. עוד יחייב ענין הבטחון לבטוח באמת על רחמי השי"ת, כי רבים רחמיו ועל רוב חסדיו וכו' ויבטח בהם באמת, כמו שנא' "ואני בחסדך בטחתי" (תהלים יג:י). ודע כי התוחלת האצולה מן הבטחון הזה יחזק התוחלת עד כי כאשר תקרב הצרה ויירא מעוונותיו לא יהיה שקול הפחד עם התקוה. אך תחזק

מר, ודאי שישתנה - יהיה כאן מקל חדש לא די לך במה שהיה היום. אולם על אף שהדבר היה רחוק מלהאמין, היתה לי בכל השבת קודש אמונה פשוטה ושמחה ללא הסבר.

בלילה הזה נדדה שנתי, ועברו עלי מחשבות רבות והטרידו את מנוחתי, ולא ידעתי לשתות לי עצה. בבוקר אור הנחתי תפילין רגע כמימרא ואמרתי שמע ישראל. אחר כך קבלתי את הקפה שחור והלכנו ל'אפפעל פלאץ' - מקום שבו נתקבצנו לפני צאתנו לעבודה. והנה כל בני הקאמאנדא מספר שישם ושלוש שבו הייתי והממונים עלינו מתכנסים על מקומם, ואכן הקאפו הרשע ווילי ימ"ש איננו על מקומו. ובלבי ציפיתי אולי ירחם ה'.

אמנם כעבור כמה דקות ראיתי הרשע בא במרוצה ישר לכיווני, וכשראיתי לבי קפא הוא רץ וחפש בין השורות עד שמצא אותי, ובא אלי והרים את ידו וצעק בכעס איך וועל דיר העלפנץ [אני כבר אסתור אתך]. רעדתי מרוב פחד, אך כמעט באותו רגע בא קאפו אחר ואמר לי, אל תפחד ממנו, כבר העבירו אותו ממחנה זה ואינו ממונה עליכם יותר - אני קבלתי את תפקידו. דבריו היו לי כמים קרים על נפש עיפה, וכתחיית המתים. ומאז היקל עלי הקאפו השני והסביר פניו אלי במקצת. וכן היה עד שעברתי לקאמאנדא אחרת המלאך המושיע.

והנה לא אכחד ואספר את ישועת ה' אשר אותו הנאצי מאנשי ס.ס. שראיתי בשבת קודש אחרי בכיותי והבטיח לי להושיע אותי, ואח"כ אכן עשו כדבריו, לא ראיתי לא לפני זה ולא אחרי זה. גם שאלתי לאחרים עליו. והוחלט אצלי ואצל חברי שהיה זה לא אחר משליח אלקים, ואולי אליהו הנביא זכור לטוב בכבודו ובעצמו שבא לבוש בלבושיהם,

למקום המנוחה שהיה לנו ואף לא הלכתי לקחת את מנת האוכל שחלקו שם כי מאסתי בהכל, וממש קצתי בחיי. ונכנסתי למשרד הממונה על העובדים כדי לספר להם את שאירע ולהתחנן על נפשי. ברגע שנכנסתי קם אחד ממקומו וצועק, דער שווארצער איזט שוין ווידער דא, הינוס מיס איהם? [השחור הזה שוב כאן? זרקוהו החוצה!] כן קרא לי מפני שפני כהים וגם זקני שחור. ומיד יצאתי והתחלתי לבכות בבכיות נמרצות תחת מפתן הדלת והתפללתי לה' והתחננתי לפניו מעומק הלב.

והנה פתאום אני רואה את אחד הנאצים מאנשי ס.ס. עומד לנגדי. מאד נבהלתי ממנו כי ידעתי את מעשיהם, אבל הוא במקום לצעוק עלי שאל אותי, יונגע וואס איזט דען לויס [נער, מה קרה לך?] ובכיתי בכי תמרורים אמרתי לו האיך אין כאן שום רחמנות, הלוא רואים שאני עומד כפסע בין מות לחיים ואינם רוצים לעזור לי.

ידעתי בבירור שלא הבין אף מילה שאמרתי, אבל הוא נכנס למשרד, ואחרי כמה רגעים יצא משם ופנה אלי ואמר לי אל תדאג, ממחר לא יהיה הרשע הקאפו ווילי אתך, יעבירוהו מהקאמאנדא שלכם. ואמרתי לו תוך בכיות שאיני מאמין לא להם ולא לו, וכבר אין בי כח. ואף אם הבטיחו לו שיעשו כן לא יקיימו הבטחתם. אבל הוא בשלו, ואמר לי שאלך עכשיו למקומי בבאראק, ואם למחרת לא יעשו כדבריו, אזי שאבוא מחר שנית לכאן, והיה נראה מדבריו כאילו שהענין כבר מסודר.

יצאתי משם, והגם שלא האמנתי לדבריו, אבל כעין רוח קלה עברה בעצמותי והרגשתי קצת כעין חילוץ עצמות. וכשבאתי לבראק אמרתי לאחד מחברי שמחר בבוקר משהו ישתנה כאן לטובה. והחבר השיב לי בצחוק

בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים".
 וברש"י הקדוש, והיה ה' לי לאלקים - שיחול
 שמו עלי מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול
 בזרע, כמו שנאמר (שם:טו) "אשר דברתי
 לך". והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר
 (שם:יז) "להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו".

ואולי יש להמתיק כאן ענין נפלא בהקדם מה
 שכתב בתורה (בראשית א:ה) "ויקרא אלקים
 לאור יום ולחשך קרא לילה והיה ערב והיה
 בוקר יום אחד", ע"כ. ובבעל הטורים (שם
 ד"ה ולחשך קרא לילה) ז"ל, ולא אמר קרא
 באלקים לילה כמו שאמר גבי אור, שאין
 מייחד שמו על הרעה, עכ"ל.

והוא מדברי המדרש (ב"ר ג'ו) ז"ל, "ויקרא
 אלקים לאור יום", אמר ר' אלעזר, לעולם אין
 הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה.
 ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא אלקים
 לילה, אין כתיב כאן, אלא ולחשך קרא
 לילה, ע"כ. ועד"ז יש לומר מה שאנו
 אומרים ברעוד"ר: להגדיל שמו הגדול
 הגבור והנורא שנקרא עלינו, דהיינו שנזכה
 שבכל פעם יהי' שם שמים נקרא עלינו,
 וממילא אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה.
 והכ"נ ביקש יעקב אבינו שיהיה שמו של
 הקב"ה עליו ועל בניו והיה טוב ומטיב לכל.

השי"ת ישים שמו עלינו בכל עת ועונה ובכל
 רגע בלי פגע, וישרה שכינתו בינינו, ויושפע
 שפע רב בכל העולמות בנים ובני בנים
 מולצחים בתו"ש ובחיי אריכי ובריכי ומזוני
 רוחי וסיעתא דשמיא וחנא וחסדא, ויתגדל
 שמו יתברך בעולם מתוך רחמים וחסדים
 בנין בית הבחירה אשר ענינו לך תלויות
 בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אכ"ר.

וכדאיתא בגמרא (תענית כא.) אצל נחום איש
 גמזו, אדמי ליה כחד מינייהו נבא אליהו
 הנביא, ונדמה למלך כאחד מהשרים]. ועשה
 מה שעשה כדי להציל אותי ואת אשר עמי.
 ועד היום אני מאמין באמונה שלימה שזה הי'
 שליח מיוחד מן השמים להצילנו. ברוך המקום
 שמסר עולמו לעושי רצונו. עכל"ק זי"ע.

ח"ו לית אנא מובד סברי מן בריי אלא עזרי מעם ה'

האמונה רק השי"ת יודע להבחין, שבעת
 שיעקב אבינו יצא (ב"ר ס"ח ב') כדברי רבי
 יהושע בן לוי אמר שילח עמו, אלא שעמד
 עשו ונטלה ממנו. חזר ואמר, מה אנא מובד
 סברי מן בריי נפי' העץ יוסף: וכי אאביד
 ומי'אש תקוטי מבוראין? חס ושלום, לית
 אנא מובד סברי מן בריי, אלא "עזרי מעם ה'"
 (תהלים קכא:ב). "אל יתן למוט רגלך אל ינום
 שומרך, הנה לא ינום ולא יישן וגו' ה' ישמרך
 מכל רע" (שם:ג:י) - מעשו ומלבן, "ישמור את
 נפשך" ממלאך המות, "ה' ישמר צאתך
 ובואך" (שם:ח), ויצא יעקב.

והנה אצל יעקב אבינו היה הכח של לית
 אנא מובד סברי מן בריי, אלא "עזרי מעם ה'"
 היה באותו מדרגה כמו הישועה. וזהו שאמר
 "אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה
 אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ
 הזאת ושוב אל ארץ מולדתך", שבאותו כח
 היתה אמונה בשעת שהי' בבית אל שעשה
 הנדר, כמו עתה שאמר לו הקב"ה שיצא וישב
 אל ארץ מולדתו.

והיה ה' לי לאלקים'

שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף

והנה יעקב אבינו ביקש (כח:כא) "ושבתי

שיעורי הלכה

יום א' וג' פרשת נח תשפ"ו לפ"ק

דיני רפואה בשבת - או"ח סי' שכ"ח

להצילו אף בחול, וכל שכן דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה. מחלוקת הפוסקים בגדר מחללי שבת בזמנינו ויש עדיין לעיין בגדר אלו המחללין שבת בזמנינו שיודעים שיש דת ישראל וענין שמירת שבת, אלא שהורגלו מקטנותם לחלל שבת, אם הם בגדר תינוקות שנשבו או מומרים להכעיס או לתיאבון. וכידוע שנחלקו בזה הפוסקים.

הכרעת המשנה הלכות

שיש לחלל שבת עבור מומר לתיאבון

ובשדו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' נ"ה) כתב כ"ק אאדמו"ר ז"ע להכריע בחולה שיש בו סכנה ואינו להכעיס אלא לתיאבון, שיש לחלל עליו את השבת. וזה ע"פ דברי מרן החתם סופר (יו"ד סי' שמ"א ד"ה ובלא"ה"נ) בחיל אחד שבה מארץ ישמעאל ומת, והוא מהול לא נודע מיהו, ונמצא על נווארו תלוי תועבה כנהוג אלל בעלי דת ההוא. ונפתקו אי שפיר דמי להתעסק בו לקצרו צין ישראל.

ובכתב החת"ס ז"ל דאפילו את"ל המיר דתו, שמה וקרוב לודאי ששז והתחרט קודם מותו, אפילו בהרהור תשובה בעלמא מהני, דסברא גדולה יש דסמוך

חילול שבת להציל חולה שמחלל את השבת שד"ע ק"צ מ"י שיש לו חולי של סכנה, מנזה לחלל עליו את השבת, והזריז הרי זה משוכח, והשואל הרי זה שופך דמים".

פמ"ג: אין לחלל שבת

עבור מומר לחלל שבת לתיאבון

לחלל את השבת בכדי להציל חולה שיש בו סכנה שמחלל את השבת צפרהסיא, דעת הפרי מגדים (מש"ז סק"ו) שאין מחללין, וז"ל: פשיטא לי מומר לחלל שבת צפרהסיא ועכו"ם [היינו ישראל שעובד עבודה זרה, דשני אלו אף לתיאבון דינס כמומר, כמבואר ביו"ד (סי' צ' ס"ה)], או מומר להכעיס לדבר אחד אין מחללין עליו שבת, ומורידין ולא מעלין נמי אין מחללין עליו שבת.

משנה ברורה: יש לחלל גם בשביל

מחלל שבת לתיאבון

ומה דפשיטא ליה להפרי מגדים שגם מחללי שבת לתיאבון אין מחללים עליהם את השבת, אין כך דעת המשנה ברורה (סי' שכ"ט סק"ט) שכתב: ישראל בעל עבירות לתיאבון, כל זמן שאין כופר בחורה נראה דמחללין עליו שבת כדי להצילו. אלא אם הוא להכעיס, אסור

זומנינו שהרצה נשתנו העניינים. וכחצו האחרונים דרוצם זומנינו הם כתינוקות שנשצו, ומנהג אבותיהם זידיהם צעוני"ה שנתרצה חילול שבת קודש.

וידועים דברי הגרע"א במגולחי זקן לענין עדות,² וכ"ש בזמן הזה. ולכן ודאי שצריך לזה ישוב דעת גדול, כי הוא ענין של דיני נפשות, ויש להחמיר בדיני נפשות ולהקל בפיקוח נפש לחלל עצורו.

אם מחויב להעמיד נרו או ליתן מאכלו לחולה שיש בו סכנה

חולה שיש בו סכנה, שכל אחד מחויב בהלכותו, והחולה הזה צריך שידליקו בשבילו מנורה, או לבשל בשבילו, ויש אלל שכנו מנורה או אוכל חס, יש לעיין אם

למיתתו בראותו ידה מטה, פנה למעלה לאלקי אבותינו. וסיים וצפרט כי רוצ מומרים אינם מאמינים בע"ז רק לתאצון בעלמא, ובשעה שצטלו כל תאותיו סמוך למיתתו וידע שעתידי לעמוד לדין, חוזר ומתחרט.³

אם נראה שמהרהר בתשובה שזה רובם ככולם צריך להחמיר בפ"ג ולהצילו

ועוד הביא שם כ"ק אאדמו"ר זי"ע ע"פ תשובות מהר"ם שיק (או"ח סי' ק"מוסי' קמ"ג) דכל שנראה שהוא מהרהר בתשובה מחללים עליו. וכ"ק אאדמו"ר זי"ע: ובאמת כי רוצם ככולם הם בזמן ההוא חוזרים בתשובה, כידיע ומפורסם שזומנים כאלו שולחים שיעשו להם מי שצריך ציית המדרש ושיתפללו עליהם שיחיו, וצפרט

^א הן אמת דבעיקר דברי החתם סופר צ"ע קצת, מדברי חז"ל (עירובין יט.) דרשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה. וחילק כ"ק אאדמו"ר זי"ע בין לתיאבון ולהכעיס, והתם מיירי בלהכעיס, אבל לתיאבון ודאי חוזר בתשובה.

ובאמת נתעוררתי חכם אחד, דהא דאמרינן דרשעים אינן חוזרים בתשובה דוקא האומות העולם וז"ל הגמ', ויפה תקנת גיהנם לרשעים גן עדן לצדיקים. איני, והאמר רבי שמעון בן לקיש רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, שנאמר 'ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו'' (ישעי' סו:כד) - 'שפשעו' לא נאמר אלא 'הפושעים', שפושעים והולכין לעולם. לא קשיא, הא בפושעי ישראל הא בפושעי עובדי כוכבים.

הכי נמי מסתברא, דאם כן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש, דאמר ריש לקיש פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהן, קל וחומר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב עמד כמה שנים ולא שלטה בו האור, פושעי ישראל שמליאין מצות כרמון, שנאמר 'כפלה הרמון רקתך' (שיה"ש דג: ו:), ואמר רבי שמעון בן לקיש, אל תיקרי 'רקתך' אלא 'ריקתך' - שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון, על אחת כמה וכמה.

אלא הא דכתיב "עוברי בעמק הבכא" (תהלים פד:ו) ההוא דמחייבי ההיא שעתא בגיהנם, ואתי אברהם אבינו ומסיק להו ומקבל להו, בר מישאל שבא על הגויה, דמשכה ערלתו ולא מבשקר ליה. ועיין במהרש"א [חידושי אגדות] בפושעי עכו"ם כו' ובפ"ק דר"ה מוקי לה להאי קרא גם בפושעי ישראל הגמורים שאין להם חלק לעוה"ב, והם המינין והמסורות כו', ע"ש. ועיין גם במס' עדיית וק"ל.

^ב שהם נחשבים כשוגגים כיון שגם הראשים מגלחים זקנם, הו"ד בפתחי תשובה (אהע"ז סי' מ"ב ס"ק י"ח).

ירושלים, לדעתו השכן מחויב לעשות להלכת נפשו של אחר, אף אם סובל קצת. וכיו"צ כתב בשו"ת הרדב"ז (סי' ס"ז) וסי' ק"ל, הוצא בארחות חיים להמהרש"ס סי' שכ"ח) דאפילו היכי דהחולה בעצמו יכול לעשות העצירה, מ"מ מותר לאחרים לחלל שבת עבורו כיון דכל אדם חייב להלילו, עיי"ש. וכ"כ מפורש באו"ה צדין פקו"נ, ובא"ר סי' שכ"ח ע"ש.

אם מוהל מחויב לעזוב את ביתו בשבת ויז"ט משום קיום מצות מילה בומנה ומחלוקת כעין זה מלאנו לגבי מצות מילה, אם מוהל מחויב לעזוב בית בשבת ויז"ט ולבטל על מצות עונג שבת ויז"ט בשביל קיום מצות מילה בומנה של יהודי אחר. ונקדים העובדה שהיה אצל הרה"ק רבי משה לייב מאסאסוב זצ"ל זי"ע, שהיה ידוע כמוהל מומחה. באחת השנים לפני חג הפסח הודיע לזוגתו הרבנית ע"ה שהשנה יחוג את ליל הסדר וימים הראשונים של פסח בכפר פלוני, וזאת עקב שיהודי אחד מיושבי אותו כפר הזמינו למול את בנו ביו"ט שני של גלויות. ע"כ בליט ברירה נאלץ הוא לשבות שם בכדי שיוכל לשמש שם כמוהל.

טענה הרבנית לעומתו, איך יתכן לעשות כזאת להשאיר כל המשפחה לבד ביו"ט ובפרט כליל הסדר, ולמי ישאלו הצנים הקושיות, וממי ישמעו התשובות? ענה לה, צדקת ממני, צא ונלך להתדיין לפני הרב דמתא. כיון שהגיעו להרב תבע לתת

מכיון שמחויב בהלכתו צריך להעמיד לו את המנורה אפילו שאח"כ ינטרף לשבת בחושך. וכן אם צריך ליתן לו מאכלו הגם שיסאר בלי אוכל כל השבת. [וצרור שלא מדובר באופן שיהי' חשש פיקוח נפש אם לא יתן את שלו, אלא הנידון הוא כשיש לו דרך אחרת, אם מחויב ליתן את שלו].

דעת הגרש"א שאינו מחויב

ונחלקו בזה האחרונים: דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, כפי שהוצא בשמירת שבת כהלכתה (פל"צ סע' ס"ה) שאף אם אצל שכנו ישנה מנורה דלוקה, אלא שהעמדתה לרשות החולה תגרום לשכן צער וסבל גדול, כגון ששכנו ישן ויש צורך להעיר אותו, מותר להדליק את האור בשביל החולה שצרכנה.

ובן אם אצל שכנו ישנו אוכל חם ושתייה חמה, אלא שהעמדתם לרשות החולה תגרום לשכן צער וסבל גדול, כגון ששכנו ישן, ויש צורך להעיר אותו, או שהלה ישאר ללא אוכל ושתייה חמים בשבת – מותר לבטל עבור חולה שצרכנה שדרוש לו אוכל חם או שתייה חמה. וגם אין השכן או כל אדם אחר חייבים מעיקר הדין למסור בשבת את האוכל שהכינו לעצמם, כדי למנוע ביטול עבור החולה שצרכנה, אם ע"י מסירתם לחולה ישארו הם ללא אוכל חם בשבת (שם סע' ע"ד).

דעת הגר"פ אפשטיין שמחויב

והיה מגדולי תורה שהשיגו עליו, וביניהם גם הגאון רבי פיינחס אפשטיין זצ"ל בקונטרס הרפואה שצקידור מנחת

דברים. כגון חוטי חשמל שנפלו ברחוב ויש חשש שיגע בהם אדם. סדר הגרשז"א (שש"כ פ' מ"א סעי' כ"ז) שמותר להזעיק את חברת החשמל על מנת להפסיק את הזרם, ואין חיוב מעיקר הדין לעמוד שם במשך כל השבת כדי להתרוצצות צבני אדם לכל יגעו בחוטים ויצואו לידי סכנה.

והגר"פ אפשטיין השיג עליו, דאפשר להעמיד אדם שיזהיר או לתלות שלט מוכן באותיות סכנה לנגוע, ואפילו ע"י גוי לקרוא לו לתקן אינו כדאי כשהוא מיוחד לישראל, כשאפשר כדלעיל.

להזמין אמבולנס או לבקש משכן שישעו ועי"כ יהי מנותק בשבת מבני ביתו

ועוד הורה הגרשז"א (שם פרק מ' סעי' ע"ז) שמותר לכל אדם לטלפן לאמבולנס ע"מ להעביר חולה שיש בו סכנה לבית החולים, ואין הוא חייב להטריד שכן בעל מכונת שומר שבת בהסעת החולה, אם יטרוך שכן זה להשאר מנותק מבני ביתו במשך כל השבת, או אם יטרוך לקום משינתו בשביל נסיעה כזאת.

וגם על זה השיג הגר"פ אפשטיין, הרי בהלל נפשות כל המקדים הרי זה משובח, ומה בכך שישאר מנותק מביתו וסובל קצת, ומה שאחר מחלל שבת ועובר עבירה בגרימתו בלא צורך הרי הוא גורם לו איסור.

לה גט פטורין. נזהלה הרבנית על מה ולמה.

הסביר הרה"ק ר' משה לייב זי"ע, כיון שהרבנית יש לה טענה נודקת, שאצי המשפחה צריך לחוג את היו"ט צביתו, ואילו אני קיבלתי על עצמי בנדר שאגיע לכל ברית מילה שמזמינים אותי לשם, ולכן חשבתי דרך שאוכל לקיים שניהם, וזה ע"י גט פטורין. כמוכן מאליו שכבר הסכימה הרבנית בחפץ לב שילך לאותו כפר לשמש שם כמוהל.

והנה מעשה זו נשגב מצינתנו, אבל חיפשתי ומצאתי שלהלכה נחלקו בזה הפוסקים. דבשו"ת בית שערים (או"ח סי' ק"כ) הכריע שחייב המוהל ללכת לקיים מצות מילה, אפילו אם עי"ז יבטל עונג שבת דלילה. ומוכיח כדבריו, דאם מילה דוחה שבת אפילו במלאכה גמורה שיש בה סקילה, כ"ש שידחה עונג שבת. וכע"ז בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' ע"ה) שה"ה לענין ביטול מצות עונג יו"ט.¹ אמנם בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' שצ"ב אות י') נקט שאינו מחויב. והוא כעין מחלוקת הנ"ל אם צריך לוותר משלו לרווחת האחר.

חוטי חשמל שנפלו אם מותר להזמין חברת החשמל או שצריך לעמוד שם ולשמוד והנה מחלוקת זו הוא מחלוקת יסודי דדיני פיקוח נפש, ונוגע לעוד כמה

¹ ועצו"ש בענין זה (ח"ג סי' ל"ה), ובתו"ד "כפי שאנו יודעים ממוהלים מופלגים, שכתתו רגליהם מביתם ומשפחתם במילה שחל בשבת ויו"ט, כדי להשתכר במצוה זו". והבאנו הדברים במשנת השבוע (פ' ואתחנן תשע"ז).

‘וחי בהם’ הוא היתר גמור

לעשות רק כמו שמחויב בימות החול

בשור"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ז') יש תשובה ארוכה לבאר ולבסס דבריו. ונלט קצת מדבריו: ואף שהלכות שבת הן כהררין התלויין בשערה, וגם ענין זה שאנו דנים בו הוא חמור מאוד, מ"מ נלענ"ד דלגבי פיקוח נפש כיון שאמרה תורה 'וחי בהם' ולא שימות בהם, לכן אף אם רק דחוויה היא הרי זה חשיב כהיתר גמור. וכמו שצימות החול אין חייבין להפסיד ממון או לטרוח הרבה אם אפשר לבשל עבור החולה משלו, כך גם בשבת.

חולה מסוכן שנוסע בשבת

אין חייב לשכור בשבילו מרכבה מהירה

ומענין לענין באותו ענין נזכיר גם מה

שהביאו הפוסקים בשם הזית רענן (ח"א סי' ז' אות ג') שכתב מעשה בחולה עני מסוכן שהיה צריך לנסוע לרופאים שקצרו לו עת ידוע, ושכר עגלה וסוס באופן שצריך לנסוע גם בשבת בכדי שיוכל להגיע בזמן המיועד. ואירע שעבר בערב שבת דרך עיר של ישראל אשר היו יכולים לעכבו שם כל השבת, ולשלוח אותו אח"כ במוצ"ש ע"י מרכבה מהירה. והניחוהו לחלל שבת ולא עשו כן. ושאלו אותו אח"כ אם דינם כמחללי שבת בזה, שבעבור ב"ע כסף הניחוהו לחלל את השבת. והשיב שמעיקר הדין לא היו חייבים להפרישו מחילול שבת ע"י הוצאה מרובה, כמו שהכהן מטמא בעצמו למת מנוה, ואינו חייב לשכור אחרים.⁷

⁷ בשור"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פי"א אות ז') למד מזה שאף אם ביקשו מהשכן מנורה דולקת, אינו מחויב לתת את שלו ולישב בחושך. ובמנחת שלמה (שם אות ב') נשא ונתן בזה, כי יש לחלק דשאני נר שהוא ממש צורך החולה, ואיך יפטר בעל הנר שגם הוא חייב בהצלת החולה מלינת את נרו. משא"כ התם יש לחולה מרכבה, ולכן אין מחייבין את בני העיר לשכור אחרת כיון שהוצאה זו אינו לצורך הצלת החולה, ע"ש.

ניצוצי הדף

זבחים ע' ע"ב

פטור, שהרי חזרה קרן לבעלים, פי' קמי שמיא גלי' למי העולה, וה"נ דכוותי', עכלה"ק.

ובש"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' נ"ז) נשאל שא"כ למה החוטף ברכה צריך לשלם עשרה זהובים, והלוא זה עולה לשם הנחטף. ועוד הקשה, שהרי בגמרא שם איתא באופן ששחטו לשם הבעלים, אבל אם לא שחטו לשם הבעלים לא עלו לו לשם חובה. ולכן תירץ המהר"ם שיק שכיון שכל אחד בבית הכנסת הוא שותף, א"כ יש לו זכות ממונית לומר קדיש, והחוטף זאת ממנו הרי הוא גולץ ואין עונים אחריו אמן, וא"כ הלוא הוא מפסיד את הציבור מלענות אמן. ולכן נחשב הקדיש כקרבן ציבור, שקיי"ל (זבחים ו:): שאפילו שלא לשמן כשרים ועולים לבעלים לשם חובה, דלב בי"ד מתנה עליהם. והוא הדין בקדיש. עיי"ש.

ולפענ"ד נראה ואקדים קושית חת"ס לגבי חוטף מצוה, אמאי צריך לשלם י' זהובים, הא אמרינן (קידושין מ.) אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. נמצא זה שחטף ממנו המצוה, לאו מידי חסריה (עיין שבו"י ח"ב סי' י', שו"ת בית שערים או"ח סי' שנ"ה).

והנה ברש"י (קידושין מא. ד"ה מצוה בו יותר מבשלווח) פי' דכי עסיק גופו במצוות, מקבל שכר טפי. ותמוה, וכי עושין מצוות לקבל שכר.

וראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' שיי"ב) ליישב דברי רש"י (קידושין הנ"ל) אמרתי

גבי תערובת הכפרות נשאל בפרי אליהו (לר' אליהו זלאטניק זצ"ל דומ"ץ פניה"ק, ח"ג סי' כ"א) ע"ד אחד שעשה כפרות עם תרנגול, וקשר עליו חוט להיות לסימן, והעמיד אותם יחד עם התרנגולים שטרם עשו אותם כפרה. ואח"כ ראה שהחוט נפל ואינו מכירו - איך יעשה עתה לסדר כפרות עם שאר התרנגולים.

ותשובתו היא, אע"פ דאמרינן (זבחים ע:): כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל, אפי' אחת בריבוא ימותו כולן, הכא לענין פדיון כפרות דאינו רק מנהג, וקל הרבה אפילו מדבר האסור מדרבנן לא גזרינן בזה. ולכן יכול הוא לבררן, ואח"כ יקחו כל אחד אחד וישאירו אחד שישאר לבדו.

ועוד עצה אחרת יש, דיכול כל אחד ליקח את כולם ביחד, ויאמר כל אחד שעושה כפרה את אלה שעדיין לא נעשו כפרה, וכיון דהוא רק מטעם מנהג אמרינן דיש ברירה. שבאיסור דרבנן אמרינן ברירה, וכל שכן דאין עליו איסור רק מטעם מנהג, וישאירו ג"כ אחד, והוא יהיה הכפרה עבור למי שעשו בתחילה.

וראיתי להעתיק דברי חת"ס בזה (שו"ת יו"ד סי' שמ"ה) וז"ל, שמעתי כד הוינא טליא בפפ"ד [בפראנקפורט דמיין] בשם הגאון שב יעקב בהיותו שם אמר להאבלים, שכל מי שאומר קדיש שמגיע לחבירו לא הועיל לעצמו, ולא הפסיד לחבירו, דמ"מ עולה לנשמת מי ששייך לו. ולענ"ד הוא מש"ס (ב"ק עו.) הגונב עולתו של חבירו והקריבה

כשעושה המצוות בגופו נתפעל ממנו יותר ומקבל שכר יותר, וכדעת רש"י ז"ל.

והביא מרן זצוקללה"ה ג"כ לפי מה שאמרו ז"ל (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, היינו כשמקיים אדם מצוה, הקב"ה מזמין לו מצוה אחרת, וכל שמקיים בגופו מקבל שכר טפי, כלומר שמקבל עוד מצוה, וזהו שכר המצוה.

ובזה מיושב נמי מה שכתב הגר"י זילברשטיין שליט"א בספר חשוקי חמד (יומא כד:) דיש להקשות מדברי הגמ' שרב נחמן אמר שפיסו בבגדי חול, דאי אמרת בבגדי קודש, איכא בעלי זרועות דחמסי ועבדי. ואם נאמר שהמצוה עולה למי שהיא שייכת, אם כן ממה חששו חז"ל, הרי לא יקרה כלום אם יחמוס? ואולי חששו לגנאי שבדבר.

ויעוין בשערים המצוינים בהלכה שדן אם החמסן צריך לשלם עשרה זהובים, ומציין לאחיעזר (ח"ג סי' ע"ג), וגם סיים בצ"ע אם כשר לעדות. ולדברנו ודאי פטור מלשלם עשרה זהובים, וגם לכאורה הוא כשר לעדות כי לא אהנו מעשיו. [ויעוין בריטב"א שמפרש דחמסי ועבדי בלא גורל כלל, או כשיהא ספק בגורל. ולדבריו לא קשה קושייתנו, כיון שעדיין לא זכה בזה שום כהן].

ונראה שיש חילוק בין עבודה במקדש לבין שאר מצוות, דשאני עבודה שהחוטף עושה מעשה בגופו, ומעשה העבודה לא יכול להזקף לזכות מי שחטפו לו, ולכן גם החוטף יכול לפגל וממילא אהני מעשיו. משא"כ פתיחת הארון שהמטרה היא הוצאת הס"ת, והפעולה יכולה להזדקף לזכות הנגנב שהוא קנה את המצוה. וכמו כן בקדיש שהוא קידוש ה', ויכול להזדקף למי שהקדיש שייך לו.

בס"ד לישב קושית הש"ך (חו"מ סי' שפ"ב) דחוטף מחבירו מצוה אמאי מחייב בעשרה זהובים, הא יכול לומר אמן אחר החוטף ומקיימה, וקיי"ל גדול העונה אמן יותר מן המבדך. ומה"ט פטר ר"ת למי שחטף מצות מילה ממי שכיבד לו אבי הבן. ותי' שבירך בלחש, ע"ש.

ולחנ"ל אמרתי בס"ד, דחוטף מצוה מחבירו, אף שמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וגם אפילו עונה אמן דהוה ממש כאילו עשאה, ועוד גדול העונה, מ"מ במצוה איכא ב' ענינים – קיום המצוה שצוה הבורא ית"ש, והשני קיום המצוה בגופו. וא"כ החוטף מצוה מחבירו, אף שמי שחטפו ממנו ענה אמן ויש לו שכר מצוה, אבל מ"מ אכתי חסר ליה שכר המצוה כאילו עשאה בגופו דמקבל שכר טפי, וע"ז משלם עשרה זהובים.

ועיין חינוך (מצוה י"ז) וז"ל, ועתה בני בינה ושמעה זאת והטה אזניך ושמע ואלמדך להועיל בתורה ומצוות. דע כי האדם נפעל לפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם – אם טוב ואם רע. ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, אפילו שלא לשם שמים, מיד יטה אל הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה. ובכח מעשיו ימות היצה"ר, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות, ולהיפוך וכו'.

וע"כ אמרו חז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי להתפס בהם כל מחשבותינו ולהיות בזה כל עסקינו להטיב לנו באחריתנו, כי מתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד, ע"ש. ופשוט דכל זה

מועילים למלאכתכם מלאכת השם, ואינני מקפיד גם אם לא תזכירם בשמי וכו', עכ"ל.

בספר בית אהרן מגיד (כללי הש"ס כלל אומר דבר בשם אומרו) הביא מ"ש בשדי חמד (פאת השדה כללים מערכת א' תחילת סי' קמ"ג) גבי מה שהסתפק הגאון אבד"ק קראז בפתיחה לספרו תפארת זיו, בחכם שחידש דבר בתורה מדעתו, ושוב מצא שכבר קדמו גברא רבה בספר, אם מחויב לאומרו בשם זה שקדמו, או נימא כיון שהוא חדשה מדעתו, טרם שראהו בספר, רשאי לאומרה בשמיה דנפשיה.

ומסיק השדי חמד: והאינדא נהוג עלמא בכל כה"ג, היד כותבת חדו"ת שחידש מדעתו, בלשון ונראה לי וכיוצא, ואם אחר זה ראה כן באיזה ספר שקדמו, חוזר וכותב 'שוב מצאתי בספר פלוני וכיוצא'. ואם האמת כן, הרי מקיים אומר דבר בשם אומרו, וגם מוצל מאש מדינה של גיהנם להגזול חדו"ת של אחרים, ומתעטף בטלית שאינו שלו, שהאריכו חכמי המוסר בזה רחמנא לשיזבן.

ועיין בספר טהרת מים לרב גדול משאלוניקי (מע' הגימ"ל אות ט"ו ה"ל): האומר פשט הכתוב בספר, או אשר שמע, ואינו מזכיר האומר או הכותב, הרי גזילה זו יותר מגזילת ממון, של"ה (דף קפ"ג ע"ב) הביא דבריו, קיצור של"ה (דף צ"א ע"א), והרב המגיה שם ציין להקדמת ספר שער אשר (ח"א להגאון מוהר"א קובו) שפי' בענין זה דברים ערבים. וציין גם לספר מנחת זכרון (ב' ע"ב) ע"כ. ועיי"ש שמביא באריכות רבה תוכחת מוסר, בדברים נוקבים וחודרים על ענין זה, מהנודע ביהודה ובנו הג"ר שמואל לנדא זצ"ל בספר אהבת ציון (דרוש ט') וקחנו משם. **ובאות** י"ב הביא מהחכמת שלמה (אור"ח סי'

אמנם מה דקשה טובא הוא ממה דאמרינן באבות (פ"ו מ"ו) נמנה 'האומר דבר בשם אומרו' כאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. וכן במסכת כלה רבתי (פ"ב ה"ו) יעו"ש. ועיין בס' נזר ים (ב"ק ע"ו) שהק' לפי דברי החת"ס, הרי כלפי שמיא גליא, וכי מה איכפת ליה.

ותי' דאם יהי' בעל השמועה כנגדו יתקבלו דבריו. ועיין בהקדמת שו"ת פנים מאירות שתמה על מה שקצת מחברי ספרים העלימו שם המחבר מרוב ענותנותם, והא אי' בירושלמי (ברכות פ"ב ה"א) דר' יוחנן הקפיד על ר' אלעזר על מה שלא אמר השמועה משמו, עיי"ש. הרי שיש להקפיד שיאמרו הדברים בשם אומרם.

וב' שם לבאר דבאמת יש להבין אמאי צריך כלל להזכיר שם אומרו, והא כלפי שמיא גליא כל הלכה והלכה מי אמרו. ואם יאמרו הלכה זו שחידש פלוני, ממילא יהיה שפתותיו דובבות בקבר. אלא הביאור בזה הוא דעיקר הקפידא של ר' יוחנן הי' שחשש שאם לא יאמרו ההלכה משמו, שמא לא יקבלו ההלכה כיון דאין יודעין מי אמרו, ועיי"ז ישתכח ההלכה לגמרי, ולא יתאמרי בבי מדרשא. אבל מחברי ספרים, אם מרוב ענוה העלימו שמם שפיר עבדו, כיון דדבריהם נכתבו בעט ברזל ונתפשט חיבוריהם בישראל, וכל עת שילמדו בהם יהיה שפתותם דובבות בקבר אעפ"י שלא הזכירו שמו, עיי"ש דבריו.

ועיין בהקדמת ספר כסא משפט שהביא מה שכ' הבית הלוי עה"ת בהקדמתו וז"ל בא"ד, ע"כ הנני מבקש את המטיפים המה הדורשים לעם השם, אשר ברכם השם בלשון מדברת תוכחה ויראת השם, שימו נא עיניכם בספר הקטן הזה, או אולי תמצאו בו איזו דברים

אומר דבר בשם אומרו הורג נפשות. ועיין שם מאמר וליקוט ארוך מכל הענינים.

והנה אין כאן מקומו להאריך בזה, וכבר כתבתי מזה במקום אחר, וכן בשיעור בכמה צדדים בזה, וכן בטענת החת"ס דכלפי שמיא גליא. ועוד דאולי דוקא דהיה תורה שבעל פה הקפידו על מה שלא אמרו בשם אמרו. אבל כאשר כתב וכותב כל א' ספרו, הרי הכל כתוב וחתום והו"ל כמו התלמוד האומר ואינו מזכיר שם רבו, דהכל יודעים שהוא מרבו, דאין בזה איסור שאינו אומר בשמו כדאי' ביבמות.

מ"מ יש לפקפק בזה, דהרי דוד המלך התפלל "אגורה באוהלך עולמים" (תהלים סא:ה) על התהלים וכי"ב והכל הוא תורה שבכתב. ואי נימא כסברא הנ"ל דכשיש היתר כתיבה אין איסור דבר שלא בשם אומרו, א"כ אין הטענה כ"כ שמביא מ"ש דוד המלך. וי"ל.

קנ"ו ס"א) שכתב וז"ל: עיין במג"א (ס"ק ב'), מ"ש כל שאינו אומר דבר בשם אומרו, עובר בלאו וכו' ועי' בנדר (נו:) מה דקאמר שם, כל מלתא שמעתתא דמתאמרא בי תלתא, קדמאי ובתראי אמריי, מציעאי לא אמרינן וכו' משמע בזה אינו עובר בלאו. וא"כ אם איזה אחרון מביא דברי הס' הקודם לו, שהביא בשם הקדמונים, א"צ להזכיר אח"כ רק האחרון והראשון ולא האמצעיים ע"ש. ובוא וראה כמה נזהרו חז"ל שם לעשות מזה מימרא והוכחה לדינא. ובעוה"ר בזמן הזה עושין להיפוך - מתלבשין בטלית שאינו שלהם, וה' הטוב יכפר בעדם ודו"ק, עכ"ל.

ובאות י"ג: הש"ך ביו"ד (סי' רמ"ב סוס"ק מ"ג) כתב, ומ"מ ודאי דאסור לומר בסתם, וכ"ש משם עצמו דבר ששמע מאחרים, דהוי מתעטף בטלית שאינו שלו. וראה זה פלא במדרש פנים אחרים בספרי דאגדתא לאסתר (הוצאת בוכר, ל"ג ע"ב) כל שאינו

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

זבחים ע"ט ע"א

נטמא, ולכן אין צריך להטביל כולו, וכיון שהטביל את פני גבו עלתה לו טבילה.

והנה נחלקו גדולי האחרונים בכלי חשמלי שמבשלים ע"י כח החשמל, אם די במה שיטבילו את חלקו של הכלי המשמש למאכל, שהרי דין טבילת כלים חדשים הוא רק בכלים המשמשים למאכל, או שמא חייב להטביל את כל הכלי וגם את חלק החשמלי שבו.

והגאון הגדול ר"מ פיינשטיין (אגרות משה יו"ד ח"א סי' נ"ז) כתב שאין צריך לטבול אלא רק חצי הכלי שנותנים שם המאכל, אבל המקום ששם חוטי החשמל אינו צריך טבילה, ואע"פ שכלי אחד הוא אינו צריך לטבול את כולו, שאין בטל חלק החשמלי לחלק השני להחשיב גם אותו ככלי סעודה כיון שחלק זה משמש במקום האש, והוא תשמיש אחר מתשמישו של החלק השני שהוא לתת בו מאכל, והם לענין התשמישים כשני כלים המחוברים.

ורבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' קי"ב) כתב דבעינן לטבול כל הכלי, דלטבול רק עד החלק שבו מונח החשמל לא מהני כלום. ומה שחוששים שהכלים מתקלקלים כשנכנסין בהם מים, כבר כתבתי בכמה מקומות שכבר ביררתי הדבר עם אומנים הבקיאים, ואמרו לי שטבילת כלים כמו שהם עם חוטי חשמל אם רק מכניסים במים ומוציאים מיד ואין מניחין הכלים

מבואר בגמ' דכלי שתוכו טהור וגבו טמא, כגון שנטמא גבו במשקין, ובא להטבילו - אינו צריך למלא אותו במים, אלא די שיכנסו בו מים כל שהם שתעלה הטבילה לשפתו, כיון שתוכו אינו צריך טבילה [חוץ אם היו בו מי חטאת (עי' תוס' ד"ה רבא)].

הנה במשנה (כלים פכ"ה מ"ה) שנינו שמי שחקק בעץ שתי מדות, רובע מצד זה וחצי רובע מצד זה, ונטמא הרובע במשקים ולא נטמא חצי הרובע - צריך הוא מ"מ להטביל את הכלי כולו, ובכלל זה גם את החצי רובע אע"פ שלא נטמא. ובטעם הדבר כתב הרמב"ם בפ"י המשניות מפני ששתי המדות גוף אחד הן.

והקשו גדולי האחרונים דמשנה זו סותרים למה שמבואר בסוגייתנו שאם נטמא גבו של כלי ולא נטמא תוכו, אין תוכו טעין טבילה.

ובחזו"א (כלים סי' כ"ט ס"ק י"ב) ביאר שיש הבדל בין כלי שנטמא מגבו לכלי שנטמא מתוכו, שאם נטמא הכלי מתוכו נטמא כל גשמו וחומרו של הכלי, ולכן כולו טעון טבילה במים וכדברי הרמב"ם, שכיון שהכל גוף אחד צריך לטבול כולו. ובמשנה בכלים מדובר שהכלי נטמא מתוכו, ולכן צריך להטביל כולו, אבל כשלא נטמא אלא גבו של הכלי לא נטמא כל גשמו של הכלי אלא רק פניו, דהיינו השטח של גבו לבד. ובאופן זה מדובר בסוגייתנו שרק גבו של הכלי

ומנוסה, וכבר ראינו כן בכל הכלים. ואף גם אחד עוד לא בא בקובלא שנתקלקל הכלי חשמל, רק שיראו שיתייבשו היטב אחר הטבילה, וזה ברור מאד. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' ע"ב).

לשרות במים הרבה, ואחר כך מייבשים את הכלי היטב, אין בזה שום היזק בעולם, דלא גרע ממה שמנוקים אותם הכלים ומרטיבים אותם בשעת השטיפה, או שמים נשפכין עליו ולא נתקלקל הכלי בשביל זה. וזה בדוק



מצבת הגה"ק רבי שאול ראזנבערג זצוק"ל בראצפערט

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי שאול ראזנבערג זצוק"ל
אב"ד ראצפערט ובעל חמדת שאול

י"ד כסלו ת"ש

רבינו שאול נולד בשנת תרכ"ה (1865 למס') בעיר טערצאל (Tarczal, Hungary), לאביו הגה"ק רבי מרדכי ראזנבערג זצ"ל אב"ד טערצאל, ולאמו מרת צביה ע"ה, בת הנגיד רבי צבי הרש באטורער זצ"ל, חתן הרה"ק רבי שאול ענגל מקאלוב (Nagykálló, Hungary) זי"ע, ראש החבריא קדישא דחסידי אשוואר (Nyírvasvári, Hungary) המפורסמים לתהילה.

ימי נעוריו

בהיות רבינו רך בשנים נאסר אביו הקדוש, ונפטר שם אחר כמה שנים. ומוסופר: רבי מרדכי לחם בעוז נגד כל פירצה בחומות הדת, וכאשר סיפרו לו על אשה אחת שהעזיזה לבוא לבית הכנסת כששערות ראשה מגולות, אזר עוז בגבורה דקדושה, והלך בעצמו וגירש אותה החוצה מבית הכנסת. על מעשה זה נתבע בפלילים וישב בבית הסוהר בעיר בודאפעסט (Budapest, Hungary). בבית הסוהר נחלה, ובוים י"ג תמוז שנת תרל"ה (1875 למס') השיב את נשמתו הקדושה ליוצרו. רבינו היה אז נער בן עשר.

כאשר גדל רבינו שלחה אותו אמו ללמוד במאד (Mád, Hungary) בישיבת הגאון רבי דוד אלימלך פריימן זצ"ל. כבר אז הצטיין מאוד בלימודו, והתבלט כפאר התלמידים. הנוהג היה כי מדי פעם היה בא הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל, שהיה אז אב"ד בערגסאז (Berehove, Ukraine) לישיבה לבחון את התלמידים. המצטיינים שבהם וביניהם רבינו, עלו אח"כ לישיבה הגדולה אשר ניהל הגאון בעל קול אריה בבערגסאז. רבו חיבתו מאד, וקראו: "ניקא חכימא".

וכן היה תלמידו של הגה"ק המהר"ם שיק זצ"ל, אצלו למד שלש שנים, וכל ימיו זכר את כל החידושים ששמע מרבו. וכן למד אצל בעל החתן סופר זצ"ל, ואצל הגה"ק רבי עמרם בלוהם זצ"ל, בעל בית שערים.

גם למד אצל הגה"ק רבי אליעזר דייטש זצ"ל אב"ד באניאהד (Bonyhád, Hungary). מוהספידו על רבו משתקף היטב התמדת רבינו: "ככל החזיון הזה אנכי אומר על עצמי, אשר זכיתי לשאוב מים נאמנים מפי רבינו הגאון זצ"ל, ובכל העת אשר הייתי אצלו שמנו לילות כימים ממש בעסקנו ביחד בתורה כל הלילה עד אור הבוקר, ורק אז ישנו מעט עד זמן תפילת שחרית. וראיתי גודל שקידתו והתמדתו, כן ראיתי גודל צדקתו ומדותיו הטובים, ענוותנותו ושפלות רוחו, ואהבת ישראל אשר היה מושרש בקרבו, והייתי חביב עליו עד מאד".

רבינו היה דבוק מאד ברבותיו הקדושים, ופעמים רבות מביא את דבריהם בספריו. הוא למד תורה מתוך הדחק, ופעם סיפר: בעת שלמד בחוסט (Khust, Ukraine) קנה כל יום לחם מקמח תירס (corn meal), כיון שזה משביע לזמן ארוך.

עוד בבחרותו הסתופף בצלו של הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא (Olaszliszka, Hungary) ז"ע. מסופר: פעם נחלה רבינו באיזה מחלה, ונסע במסירות לשבועות להסתופף בצל רבו הקדוש מליסקא. הרבי לקח צלחת עם קרעפליך ונתן לו, ולמרות שעל המחלה שסבל ממנה מזיק מאכל זה, אכל רבינו את הקרעפליך באמונת צדיקים, ומאז נתרפא לגמרי.

פרק האיש מקדש

כשהגיע רבינו לפרקו, שידך אותו רבו הקדוש מליסקא עם מרת קראסיל ע"ה, בת הנגיד רבי משה דוב גאמבו ז"ל ממאקאווא (Makó, Hungary). לאחר נישואיו התגורר רבינו במאקאווא, שם היה סמוך על שלחן חותנו.

במאקאווא פתח רבינו ישיבה והרביץ תורה כמה שנים. סיפר תלמידו הרה"ח רבי ישראל משה מנדל זצ"ל: בעת שלמד בעיר מאקאווא אצל רבינו הגיע שם הגה"ק רבי זוסמאן סופר אב"ד פאקש (Paks, Hungary) ובעל ילקוט אליעזר, לבקר את חתנו הגאון רבי חיים פאשקעס זצ"ל. רבינו הלך לקבל את פניו, ובין מנחה למעריב דיברו יראי ה' בפלפולי דאורייתא. לפני מעריב כאשר הלך רבינו להכין את עצמו לתפילה, אחז הגאון מפאקש בזקנו, והתחיל לבכות ואמר: "הנה זקני כבר נתלבן, ואיך אני צריך להתבייש מפני האברך רבי שאול, שהוא יודע הכל יותר טוב ממני, והוא בקי בש"ס ופוסקים, במה הייתי מבלה זמני, מה אענה ליום הדין? ואתם בעה"ב חשובים דפה, אבקשכם לנהוג כבוד גדול בו".

משא ומתן באמונה

בד בבד עם שקידתו בתורה עסק רבינו במסחר בבצלים. הוא נסע עם עגלה לכפרים לקנות את הבצלים. וסיפר בנו הגאון רבי משה שלמה זצ"ל: שמדד את המרחקים בין כפר לכפר, לפי דפי גמרא שלמד בדרך, לקיים מה שנאמר "ובלכתך בדרך".

לימים סיפר רבינו: פעם אחת נסע בחורף למסחרו, קור גדול שרר אז, והרבה שלג ירד, עד שבקושי היה יכול להמשיך בדרכו. הוא נכנס לכפר הקרוב, בו התגוררו רק גוים, שם חיפש אכסניא, ואיזה גוי הכניסו לביתו. הגיע עת מנחה, אך רבינו לא רצה להתפלל שם, כי היה שם צלם. למרות הקור העז הלך לחצר להתפלל, והתפלל בכוונה גדולה. ואמר: שזה התפילה היחידה מיום הוולדו שזכה להתפלל כראוי.

אחרי תקופה עסק לפרנסתו כסוכן ביטוח (insurance agent), ונסע לשם כך מעיר לעיר. אמנם רבינו עסק במסחר, אך עיקר מעיניו ולבו היו נתונים בתורה. מסופר: הגאון רבי שמואל לוי וויינבערגר אב"ד דנא סערדהעל (Dunajská Streda, Slovakia) אמר: "מעולם לא רימה אותי אדם כמו רבי שאול ממאקאווא. הכיני: פעם אחת פגשתי אברך ברכבת אשר ניגש אלי ונתן לי שלום. ושאלתי אותו, האם הוא יודע ללמוד. ענה: שהוא מבין קצת בלימוד. אולם אחרי כמה שעות נסיעה ברכבת התגלה לפני כגאון חריף ועמקן".

כאשר הגיע רבינו לגאלאנטא (Galanta, Slovakia) לרגל עיסוקו כסוכן בטוח. ביקר אצל המורא דאתרא מן רביה"ק מהרי"ץ ז"ע, והתחילו לדבר בדברי תורה. רבינו הסיח דעתו מענין המסחר, ועסק בשעשועין דאורייתא. ככה שהה כמה ימים אצל רביה"ק ז"ע. הגיע יום ה' בשבוע, ורבינו אמר

שצריך לשוב לביתו לשבת קודש, אך תינה דאגתו לפני רביה"ק על שלא עסק כל השבוע במסחרו. השיבו רביה"ק זי"ע: "עוד היום תוכל להרויח כאילו היית עסוק כל השבוע בזה. כי השם הטוב לא ימנע טוב לעוסקים בתורתו באהבה". ואכן כך היה, כאשר אך יצא, התפרסם בעיר שיש כאן תלמיד חכם גדול אצל הרב, ועסק אותו משך כל השבוע בדברי תורה. ובאו אליו הבעלי בתים ועשו אותו קשרי מסחר, ובשעות מועטות אלה הרויח את מה שעשוי היה להרויח במשך כל השבוע. ונסע לביתו בשמחה.

בעסקו כסוכן ביטוח היה מאוד זהיר במתן עצות, וחשש שמא ח"ו יעבוד על 'לפני עור', באמרו שהמוני העם לא מבינים בענין, וצריך מאוד להזהר. ובעת זקנתו אמר לאחד מצאצאיו: "דע לך, שהייתי שתים עשרה שנה סוכן ביטוח, וב"ה עמדתי בנסיון. אבל בתקופה הזאת גם למדתי את דרכי המסחר והליכותיו, וזה תרם לי הרבה לפסוק בד"ת שהובאו לפני אח"כ בהיותי רב בישראל".

ובשו"ת חמדת שאול (ח"ב סי' כ') מברר להלכה אם מותר להיות סוכן ביטוח. השואל הגאב"ד ממאד העלה כמה חששות בענין: א', האם שייר משום לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה. ב', חשש משום אל תפתח פה לשטן. ג', חשש ריבית. ורבינו השיבו אחת לאחת, ומברר באריכות שאין שום חשש. אמנם בסוף התשובה כתב שצריך להיזהר במתן עצות למועמדים לביטוח, ומסיק שיש איסור לסוכן ביטוח לתת עצה שאינה הגונה.

בצל רבותיו הקדושים מבעלזא זי"ע

דביקות מיוחדת היה לרבינו לצדיקי בית בעלזא זי"ע. עוד בבחרותו הסתופף בצל הרה"ק רבי יהושע מבעלזא (Belz, Ukraine) זי"ע. אחרי פטירתו המשיך להסתופף בצל הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע, והכניע את עצמו מאד לפניו. בעת מלחמת העולם הראשונה, כאשר הגיע הרה"ק מבעלזא לאונגארן, הזמינו רבינו לעירו לראצפערט (Újfehértó, Hungary), את ביתו הפקיד בשביל היושבים שבאו לשהות אצל רבם הקדוש, ובמסירות דאג לכל צרכיהם. במשך ארבע שנים ששהה הרה"ק מבעלזא בראצפערט, לא חיסר רבינו טיש אחד, מלבד שתי פעמים כשלא היה בקו הבריאות. דברי תורתם ואפילו שיחת חולין של רבותיו הקדושים מבעלזא היו שגורים על פיו, וכמעט שלא דרש דרשה שלא הזכיר איזה דבר מדבריהם הקדושים.

במיוחד בעיר כהונתו ראצפערט בא דביקותו והתקשרותו לרב ליד ביטוי, ולמרות היותו רב העיר, ביטל עצמו במציאות ממש, והשתדל לא להתבלט בהנהגת הרבנות, עד כדי כך שהוא מיאן לדרוש בשבת שובה ובשבת הגדול. ורק כאשר פקד עליו רבו, נכנע והסכים לדרוש כראוי לרב העיר, והרה"ק מבעלזא שלח את בניו הגדולים שיהיו נוכחים בדרשותיו. אמנם בכל זאת אמר אז רק דברי תורה אשר שמעו מפי רבו הקדוש מבעלזא.

מאידיך כיבד הרה"ק מבעלזא מאד את רבינו, וכל השאלות להלכה שאירעו בחצר הקודש, שאלו את פי רבינו. והרה"ק אמר: "תלי"ת שאני לא ביישן, ובאם איני יודע דבר, אז איני מתבייש לשאול את הרב דפה מראצפערט, ה"ה הרב הגאון רבי שאול".

אחרי פטירת הרה"ק רבי ישכר דוב, קיבל את מרות הרה"ק רבי אהרן זי"ע. מסופר: פעם אחת נהפכה הרצועה של התפילין להרה"ק מבעלזא. ושאל את רבינו אם צריך להתענות. ורבינו ענה בחכמתו

הרבה: "מדברי האר"י ז"ל משמע שעיקר הקפידה היא שלא תתהפך הרצועה הוא רק בתפילת שמונה עשרה, ומצד חסידות יש להתענות, כמבואר בספר חסידים. אבל היות שהרבי רוב ימיו שרוי ממילא בתענית, ותענית של חד יומא אינו עניו בשבילו, לכן עצתי שיאכל יום אחד סעודה כפולה, וזה יחשב לו לעינוי".

על כס הרבנות

אם רבינו, מרת צביה נישאה בזיווג שני להגה"ק רבי נפתלי הערצקא זילבערמאן זצ"ל אב"ד ראצפערט. בערב יום הכפורים תרנ"ח (1898 למס') נפטר הגה"ק רבי נפתלי הערצקא זצ"ל, ורבינו נתקבל לממלא מקומו. בתחילת דרכו ברבנות היו לו כמה מתנגדים בעיר, אך הוא ברוב חכמתו ותבונתו, בנוסף לגדלותו וחריפותו בתורה, ובעזרת מידת המתינות שהיתה לו, השכיל לפלס דרך בעירו, וכל אנשי העיר קיבלו את מרתו. משם יצא שמו לתהילה בכל רחבי הונגריה, עד שנעשה לאחד מגדולי הפוסקים. מכל קצוי המדינה ביקשו לבוא לדין תורה, כי ברוב חכמתו הצליח לפשר בין הצדדים על הצד היותר טוב.

דרכו ושיטתו היתה לפעול בדרך של תווך ושכנוע בדרכי נועם, והכל למען השלום, הוא סלד מכל קנאות שאינה נובעת מן ההלכה. בדרשת שבת שובה תרע"ד (1913 למס') אמר בדרשתו: "נ"ל, דהנה כל איש ידע ומבין כמה מהחסרון יש במחלוקת, כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות. ואין לך כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. רק יצא דעבירה מלביש את המחלוקת במצוה, ואומר כגון זה מצוה לשנאותו, ומצוה לעקור את שכנגדו מן העולם. על פי התורה יוכל אדם להראות לו כי אין זה מצוה, ואם היא מצוה היא בחזקת מצוה הבאה בעבירה. וגם בשביל דבר מצוה אין להתקוטט, כמבואר במגן אברהם. רק כל זה באיש אשר דרכיו ומועשיו שקולים עפ"י התורה, והשו"ע לו לקו ולמשקולת ודעת, מה יעשה ומה יחדל מעשות. אבל איש אשר דרכו לעשות יותר משורת הדין, ואצלו מצויים הרבה מצוות אשר אינם מבוארים בשו"ע, לזה יכולים לפתות בנקל להכניס את עצמו במחלוקת לשם שמים, ובשביל דבר מצוה, כי הגם שאיננו מפורש בשולחן ערוך. ע"כ העיקר הוא, אם רוצה להתרחק ממחלוקת, שיעשה כמפורש בשו"ע, לא תוסיף ולא תגרע ממונו. כי אם יתנהגו רק עפ"י התורה, בנקל יוכלו לדחות יצרא דמחלוקת".

אמנם בעת הצורך עמד רבינו בעוז נגד כל פירצה בחומת הדת. ומסופר: אדם אחד היה לו ריחיים ועבד רח"ל גם בשבת קודש. רבינו הזהיר שפיסיק לעבוד בשבת קודש, אך הוא סירב לקבל פקודת רבינו. בשבת קודש אחר תפילת שחרית הלך רבינו יחד עם מתפללי בית המדרש לריחיים, והזהיר אותם: שתיכף יתן צו להפסיק את העבודה, ואם לאו אז יהיו הריחיים על צווארו. הנ"ל פנה עורף ולא אבה לשמוע. בעת מנחה באו לספר לרבינו, כי הטחנה נשרפה והיתה לתל עולם, והיה לאות.

דרכו בקודש

רבינו הקדיש כל עתותיו לה' ולתורתו. מטתו היתה שלמה משבת לשבת, ובימי החול ישן קצת על יד השלחן.

רבינו דאג לאחרים יותר ממה שדאג לעצמו. ומסופר: בראצפערט היה לרבינו פרדס, ופעמים רבות שברו הרוחות והברקים את העצים. פעם ראה בנו שאילן גדול של עשרות שנים נשבר, ושאל את רבינו: "מתי נשבר האילן הזה?" והשיב: "בעת שהתחילו הרעמים הגדולים יצאתי לחוץ תחת כיפת

השמים, ואמרת: "רבש"ע אם נגזר שהברקים ישברו עצים בעיר, ויהיה הפסד לאנשי העיר, שלח אותם רק אלי, ומיד בא ברק גדול ונשרף העץ הגדול".

סיפר רבי צבי גולדמן ז"ל: שעבר עליו תשע שנים ולא זכה לזרע של קיימא. פעם התאכסן רבינו אצלו יחד עם בנו. ובנו אמר לרבי צבי: "הנה רבינו מתאכסן בביתך, אני אכתוב בשבילך קוויטל ותעמוד עם זוגתך ליד הפתח, ואל תניחו אותו עד שיבטיח לכם זש"ק". הם מסרו את הפיתקא לרבינו והתחילו לבכות. ורבינו ענה להם: "מה אתם חושבים, אניח לעשות ממוני צחוק, באם תרצו שאשאר בביתכם, תעזבו אותי. אני לא רבי ופועל ישועות". אולם הם לא הרפו מרבינו עד שברך אותם בזש"ק, וכן היה שנולדה להם בת. אחרי כמה שנים חלתה הנערה מאוד, והרופאים אמרו שלא תוכל לזכות לזרע של קיימא. מיד נסעו ההורים אל רבינו, ואמרו: "הלוא נולדה בזכות רבינו, ומדוע לא תזכה לזש"ק"? רבינו הרגיע אותם ואמר להם: "שלא ידאגו, ולא ישמעו כלל לדברי הרופאים". ואכן זכתה לזש"ק.

פטירתו

ביום י"ד כסלו שנת ת"ש (1939 למס') השיב רבינו נשמתו הקדושה לבוראה, ונטמן בבית העלמין בראצפערט (עי' לעיל עמ' מ"ב).

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו הגאון רבי משה שלמה צ"ל, עלה אחרי המלחמה לארץ ישראל. בנו הגאון רבי יהושע צ"ל ראב"ד שופרון (Sopron, Hungary). בנו וממלא מקומו הגה"ק רבי עמרם הי"ד, היה מפורסם בגאונותו ובקדושתו. בתו מרת רבקה הי"ד אשת הגאון רבי יקותיאל יהודה זלמן ליב שענפעלד הי"ד, רק בתם מרת טובה שרדה. בתו מרת שרה ע"ה, אשת הגאון רבי משה יהודה עהרנרייך, אב"ד שארמאשאג (Särmășag, România) ומו"צ בק"ק שימלויא (Șimleu Silvaniei, România). בנם ר' יעקב שרד את המלחמה. בתו מרת חייטשא ע"ה, אשת הגאון רבי אליעזר ויינבערגר אב"ד לעטא, כמה מהצאצאים ניצלו. בתו מרת חנה הי"ד, אשת הגאון רבי הלל ראזנבערג צ"ל, בנם הרה"ח רבי מנחם צבי שניצל לבד מכל משפחתו, הוציא לאור את ספרי רבינו. בתו מרת צביה הי"ד, אשת הגאון רבי שלום פינקעלשטיין הי"ד ממאטעסאלקא (Mátészalka, Hungary). בתו מרת רחל לאה ע"ה, בזוו"ר אשת הגאון רבי שלמה בריסק הי"ד, אב"ד יאנוש האלמא (Jánoshalma, Hungary). בז"ש אשת הרה"ח רבי שלמה גולדשטיין ממונקאטש (Mukachevo, Ukraine), והשתקעו בברוקלין, כל צאצאיהם ניצלו.

ספריו

רבינו השאיר אחריו את ספריו הקדושים: שו"ת חמדת שאול. דרוש וחיידוש חמדת שאול. חמדת שאול, חיידושים וביאורים על מסכתות הש"ס.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: תולדותיו בספרו חמדת שאול, ספר סעפאלק וגליל מארגערטען

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא

דיוקים בְּרִשִׁי

"כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים" (כח:ז). זָאגְט רִשִׁי: ווען יַעֲקֹב איז אַרײַבער דעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, פֿאַרװאָס האָט מען איהם נישט אָפּגעשטעלט. נאָר ער האָט נישט געטראַכט צו דאווענען בײַ דעם פֿלאַץ וואָס זײַנע עלטערן האָבען געדאווענט, אָבער פֿון הִמְעֵל האָט מען איהם אָפּגעהאַלטן. ווען ער איז אָנגעקומען אין חֶרֶן, האָט ער געזאָגט: קען זײַן אַז אײַך בײַן אַרײַבער דעם פֿלאַץ וואו מײַנע עלטערן האָבען געדאווענט, און אײַך זאל מײַך נישט אָפּשטעלן? האָט ער געוואלט צוריק גײַען, און ער האָט געהאַט קפֿיצת הֶדְרָך. דאָרף מען פֿאַרשטײַען פֿאַרװאָס רִשִׁי פֿרעגט פֿאַרװאָס האָט מען איהם נישט אָפּגעשטעלט, שטערקער איז דאָך דִּי קִשְׂיָא אויף יַעֲקֹב פֿאַרװאָס האָט ער זיך נישט אָפּגעשטעלט אויף דעם פֿלאַץ וואו זײַנע עלטערן האָבען געדאווענט. נאָך איז שווער וואָס שטײט 'אַפְשָׁר' בײַן אײַך אַרײַבער, ער איז זיכער אַרײַבער, עס וואלט געדאַרפֿט זאָגען: אײַך בײַן אַרײַבער דעם פֿלאַץ וואו מײַנע עלטערן האָבען געדאווענט.

בְּדֶרֶךְ שְׁאָדָם רֹצֵה לִילֵךְ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ

עס שטײט אין גִּמְרָא (מכּוֹת י'): אויף דעם וועג וואָס אַ מענטש וויל גײַען, דאָרט פֿירט מען איהם. און עס שטײט אין פֿסוק (תְּהִלִּים קמו:יט) "רָצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעִם". און מיר טרעפֿען בײַ דוֹד הַמֶּלֶךְ אַז ער האָט געזאָגט (שם קיט:נט) "וְאַשְׁיֵבָה רַגְלִי אֶל עֲדֹתֶיךָ". עס שטײט אין מִדְרָשׁ אויף דעם (ויק"ר ל"ה א') דוֹד הַמֶּלֶךְ האָט געזאָגט, יעדען טאָג האָב אײַך געטראַכט אַז אײַך וועל גײַען צו דעם פֿלאַץ און צו דעם פֿלאַץ, אָבער מײַנע פֿיס האָבען מײַך אַרײַנגעטראָגן אין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אַרײַן.

כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה לוֹ קפֿיצת הֶדְרָךְ לֹא רָאָה מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּלוּ אַבּוֹתָיו

יַעֲקֹב אָבִינוּ ווען ער איז אַרױס פֿון בָּאָר שִׁבְעָה, האָט ער געוואלט גײַען קיין חֶרֶן, און ווייל דאָס איז געווען זײַן ווילען, האָט מען איהם מן הַשָּׁמַיִם געהאַלפֿן דאָרט אָנצוקומען, אַזױווי עס שטײט אין גִּמְרָא (חולין צא:): אַז ער האָט געהאַט קפֿיצת הֶדְרָך. קומט אויס אַז גלײַך ווען ער האָט אָנגעהויבן צו גײַען האָט ער געהאַט קפֿיצת הֶדְרָך, און איז גלײַך אָנגעקומען קיין חֶרֶן. וועגען דעם האָט ער געזאָגט 'אַפְשָׁר שֶׁעֲבַרְתִּי מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּלוּ אַבּוֹתַי' - דִּי וואָרט 'אַפְשָׁר' מײַנט אַז ער האָט זיך מִסְתַּפֵּק געווען און געפֿרעגט בלשון שְׂאֵלָה 'אַפְשָׁר' בײַן אײַך אַרײַבער, ווייל ער האָט דאָך געהאַט קפֿיצת הֶדְרָך, האָט ער נישט געזעהן וועלכע פֿלאַץ ער איז אַרײַבער. און עס קען זײַן אַז ער איז אַרײַבער דעם פֿלאַץ. וועגען דעם האָט ער געזאָגט

'אָפֿשׂר' בין אײַ אַרײַנער, און גלייך ווען ער האט געטראכט דאָרט אַנצוקומען האט ער געהאט קפּיצת הַדָּרָך.

יעקב אבינו לא פון להגיע למקום שהתפללו אבותיו

מיט דעם פארשטייט מען פארוואס מען האט איהם נישט אָפּגעהאלטן מן השמים, ווייל ער האט נישט געטראכט דאָרט אַנצוקומען, אָבער אויב ער וואלט געטראכט, דעמאלט'ס וואלט געווען "רצון יראיו יעשה", ווייל הקב"ה דערפילט די רצון פון די צדיקים. פארדעם אויב וואלט יעקב זיך צוגעגרייט און געטראכט צו גייען צום מקום המקדש, און דערנאך ממשיך זיין קיין חרן, וואלט ער זיכער געהאט קפּיצת הַדָּרָך צו הר המוריה, און דערנאך צו חרן, אָבער ווייל ער האט נישט געטראכט פון דעם, האט מען איהם נישט אָפּגעהאלטן פון הימל.



למוד לדורות מיעקב אבינו להיות מהנעלבים ואינן עולבים

"וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכַּבְתִּי עֶשְׂרֵת מָנִים" (לא:מא). מען דארף זיך אויסלערנען פון די הנהגה פון יעקב אבינו, נאך די אלע שקרים פון לבן - קודם מיט דעם טוישן לאה מיט רחל, און דערנאך וואס ער האט געגעבן ווייניג שכר, און ער האט איהם אויסגענערט עשרת מונים - מיט דעם אלעם האט יעקב נישט גערענט מיט איהם שארפע רייד, ער האט נאר געזאגט אז ער האט גארנישט שלעכט געטוהן די אלע יארען וואס ער איז געווען ביי איהם. און אפילו אז לבן איז געקומען מלחמה האלטען מיט איהם און האט געברענגט זיין מיליטער, האט יעקב זיך צוריק געהאלטען און איהם נישט פארשעמט, ווייל ער איז זיין שווער. און דאס איז א לימוד לדורות, צו זיין פון די נעלבים ואינם עולבים, אפילו בשעת מחלוקת. (קבץ שבט מנשה)



יארצייטען פון צדיקים

ה'תק"ק רבי מנחם נחום פריעדמאן משטעפינעשט זי"ע י"ד כסלו תרכ"ט

רבי מנחם נחום איז געבוירען אין יאר תקפ"ג-ד' (4-1823 למס'). ער איז געווען דער פערדער זוהן פון ה'תק"ק רבי ישראל פריעדמאן מרוז"ן זי"ע, אן אייניקעל פון דעם גרויסען מגיד פון מעזריטש זי"ע, און דעם מאור עינים זי"ע. זיין מאמע איז געווען מרת שרה ע"ה, די טאכטער פון הגר משה מבארדיטשוב זצ"ל.

איינמאל זענען געווען רבי יצחק פון חאטין צוזאמען מיט זיין חבר רבי משה חזקאל'ס אין שטעפינעשט ביים רבין אויף סוכות. שמחת תורה ביי די סעודה האט דער רבי געטיילט

ראהו-קוד [א סארט קיכן]. ער איז געשטאנען און האט עס געטיילט פאר דעם עולם. מען האט זיך שטארק געשטופט. ווען די חברים זענען אָנגעקומען נאנט צום רבי'ן, האט רבי יצחק געזאגט: "הלואי אז מיט דעם שווייס זאל מען געראטעוועט ווערן פון די קרענק וואס מאכט שוויצן" [עס איז ארומגעגאנגען דעמאלטס די קרענק טיפוס]. דער רבי האט געהערט זייערע ווערטער, ער האט אראפ געלייגט די קיכן, האט זיך אראפגעזעצט, און איז געזעצן פארטראכט, און האט געזאגט: "אזוי זאגסטו, אז מיט דעם שווייס זאלט איר ניצל ווערען פון דעם שלאפטייט? דער טאטע זכרוננו לברכה האט געזאגט און איך זאג, אז די מענטשן וואס שוויצן ביי אונזער טיש וועלן נישט שוויצן אין גיהנום".

אייןמאל איז דער זון פון רבי'ן, הרה"ק רבי אברהם מתתיהו ז"ע, געפארען מיט זיינע באגלייטער צו די שטאט יאס לרגל יומא דהלולא פון דעם שטעפינעשטער רבי. אויפ'ן וועג האט ער זיך אפגעשטעלט ביי א יודישען דארפסמאן. דער דארפסמאן איז ארויס צו זיי, ער איז צוגעגאנגען צום רבי'ן, און האט גוט באטראכט זיין הייליגע צורה, און האט געזאגט פאר דעם רבי: "איהר זענט אדאי אויך פון די חברה, אבער פריץ פגור, קענט איהר אויך דאס מאכן?" דער רבי האט איהם נישט געענטפערט, און דער גבאי האט איהם געפרעגט וואס ער מיינט מיט זיין פראגע.

האט דער דארפסמאן געענטפערט: "מיין זיידע איז געווען א שניידער. איין טאג האט איהם דער פריץ גערופען, ער האט איהם געגעבען א טייערער שטאף, און האט איהם באפוילן צו גייען א נייעם אנצוג. דער פריץ האט איהם אָנגעווארנט ער זאל זעהר אכטונג געבען אויף דעם, און אויב ער וועט דאס שעדיגען וועט ער איהם הרגענען. מיין זיידע האט שטארק אכטונג געגעבען, אבער מיט א פאלשער באוועגונג האט ער צוריסן דעם שטאף, און ער האט שוין נישט געקענט פאררעכטן.

גלייך איז מיין זיידע געפארען צום רבי פון שטעפינעשט, און האט זיך אויסגערעדט זיין ביטער הארץ, און האט געוויינט פאר איהם. דער רבי האט איהם געענטפערט: "פאר אהיים, דער אנצוג וועט זיין גוט אויף איהם". אפילו מיין זיידע האט געוואוסט אז דער אנצוג איז נישט גוט, אבער ער האט געגלייבט אין אייבישטער און אין די ברכה פונעם צדיק.

אויף דעם וועג צוריק האט ער געטראפן דעם דירעקטאר פון פריץ, וואס האט איהם געפרעגט: "ווי ביסטו געווען? דער פריץ איז געשטארבען, ער דארף שוין א נייעם אנצוג, מען דארף איהם באגראבן מיט דעם נייעם אנצוג אזוי ווי דער מנהג איז". עס איז געשעהן א גס דער אנצוג האט איהם גוט געפאסט, און עס איז מקוים געווארן די ווערטער פון דעם רבי. און דאס האב איך געמיינט ווען איך האב געזאגט אויב אויך דער יונגערמאן, וואס דער פנים איז מעיד אז ער געהערט אויך צו די סארט יודען, אויב ער קען אויך ער דאס באווייזן, ער זאגט 'פריץ פגור', און דער פריץ פייגערט?

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבא וגדיא יאִי

לידידינו הר"ר יוסף יונה קסוביץ שליט"א
והר"ר יצחק קסוביץ שליט"א
והר"ר משה זאב קסוביץ שליט"א
לרגל הולדת נינתו-נכדתו-בתו בשעטו"מ

לידידינו הר"ר יוסף לעממער שליט"א
לרגל נישואי בנו הבה"ח שמואל עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר יצחק יוסף וויינפעלד שליט"א
והר"ר יעקב יואל וויינפעלד שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר מאיר צבי בערגער שליט"א
לרגל נישואי בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר ארי' אהרן שווארמץ שליט"א
לרגל נישואי בנו הבה"ח אברהם עב"ג בשעטו"מ